

Антиукраїнська істерія в Севастополі

Стор. 4

Продовжуємо знайомити з цьогорічними номінантами на здобуття Шевченківської премії. Це — Анатолій Погрібний, Анатолій Кичинський, Василь Нечеп, Євген Безніско, Зоя Чегусова, Олександр Жигун

Стор. 5, 9, 12, 13, 14

Народна лялька: час і стиль від Уляни Глібчук

Стор. 10—11

ДО РОЗДУМІВ

Наближаються вибори, і сьогодні не знайдеться жодного політика, який не відмінював би теми Помаранчевої революції. Хто натхненно, мов на спіритичному сеансі, викликає дух Майдану й закликає не зрадити його, голосуючи за тих, хто стояв тоді на сцені; хто підставляє власне прізвище після знаменного "Так!"; хто нагадує після революційний період і тисне на розчарування — "Не так", мовляв, не змогли, досить...

На цій картині Миколи Лихоши — жодного політика. Цікаво, що художник завершив її тільки нещодавно, після цілого року осмислення того, що відбулося на Майдані. За цей час думка митця, певно, проходила різні стадії — від загальної ейфорії до подиву, гіркоти, розчарування... І врешті постав отакий твір під назвою "Пробудилась Україна". У ньому зафіксований неповторний дух Майдану, отой уже приза-

УКРАЇНА — ПОНАД ПОЛІТИЧНІ ГАСЛА

бутий нині стан дзвінкого опору, згуртованості нації. Художник мовби вихопив невпинний плін історії в єдності і мертвих, і живих — сивовусі гетьмани і юнак із "Пори", ікони і лики просвітленої нації...

Тут усе, як було й тоді, і жодної фальші немає в тому, що гасла майданних політтехнологів переплітаються з безсмертними словами нашого Пророка, одвічними українськими символами — кобзарем, калиною, вишиванкою... Хоча, може, варто було й зняти пов'язки "Вірю. Знаю. Можемо" з дитячих голівок на першому плані, які немов

ідуть у майбутнє зі свічками в руках, як і стрічку з написом "Так!" із дівчини-України з іконою. Ці гасла — вже історія. Дух Майдану вже поза ними, глибше — у серці й генетичній пам'яті народу...

Картину "Пробудилась Україна" разом із іншими творами Миколи Лихоши можна побачити на виставці художника та його учнів у Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука. Докладніше читайте на сторінці 16.

Редакція

**Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії
АКБ "Київ", МФО 320401
ЗКПО 21709106**

**УСЬОГО НА РАХУНКУ
ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ —
763 775 грн. 05 коп.**

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Олександр Жигун

Ми вже звикли до того, що люд наш — співучий і музично обдарований. Тому самодіяльними гуртами когось здивувати важко. Але цього не скажеш про "Почайну". Її виконавці працюють "із серйозним матеріалом". У доробку капели — "Реквієм" Керубіні, "Літургія" А. Веделя, С. Рахманінова, духовні твори Бортнянського, Березовського, Стеценка, Леонтовича... Слухачі завжди дивуються, коли дізнаються, що основна частина колективу — студенти Києво-Могилянської академії.

...Усе, як завше, починається з дитинства. Великий вплив на сина мав батько — усіляко захоплював його до гри в оркестрі.

І хоч обрав Олександр професію не музиканта — вступив до Київського політехнічного інституту на механіко-технологічний факультет, музика все одно "наздогнала" його. І нікуди він не подівся від того, що було призначено самою долею. Із першого дня навчання Олександр Жигун почав співати в хорі КПІ. Тут працювали дуже цікаві люди: нащадок нашого славетного композитора Миколи Лисенка — Віталій Романович, Лідія Падалка, Володимир Чубинський.

ГОЛОС «ПОЧАЙНИ» ІЗ ГЛИБИНИ ВІКІВ

Без хорової капели "Почайна" (під керівництвом Олександра Жигуна) нині важко уявити культурно-мистецьке життя Києва. А якщо зважити на її аматорський статус, стає зрозуміло, наскільки вагомою є роль колективу в розвої нашої національної культури.

Олександр Жигун захопився хором так, що навіть не хотів закінчувати інститут. Шкода було розлучатися з людьми, до яких прикипів душею. Розумів, що без музики йому не реалізуватися в цьому житті. І коли після закінчення інституту почав працювати на заводі штампів і прес-форм, то й там організував гурт.

"Чому назвав "Почайною"? — перепитує Олександр Іванович. — Хотів увічнити назву відомої ще від часів Київської Русі річки. Адже тоді Почайна була однією з найважливіших на водному шляху "із варяг у греки". До цієї капели запросив друзів із КПІ. Спочатку ми виконували українські народні пісні, поступово розширюючи репертуар. Потім я зацікавився творчістю Артемія Веделя, твори якого виконував камерний хор під керівництвом Віктора Іконника. Власноруч переписав у сучасних ключах 12 хорових концертів і Літургію Івана Золотоуста".

Слухаючи Олександра Івановича, переконалася, що у житті не буває нічого випад-

кового. От він керує капелою "Почайна", яка має "прописку" при Києво-Могилянській академії. Але ж і сам Артемія Ведель, і його друг — композитор Петро Турчинов — теж були вихованцями цієї "альма-матер".

"Після концерту капели люди стають духовно очищені й просвітлені, а це — головна нагорода для творчого колективу", — переконаний диригент Олександр Жигун.

...Один із концертів був присвячений світлій пам'яті Віктора Іконника, народного артиста України, лауреата Національної премії імені Т. Г. Шевченка. Цей видатний митець був творчим наставником Жигуна. Саме він спрямував пана Олександра на глибоке вивчення української та європейської класичної музики, відкрив йому геній Веделя... Завдяки пораді Іконника Олександр Жигун продовжив своє професійне навчання. 1993 року він отримав диплом диригента у Київському інституті культури.

"З моменту створення колективу "Почай-

на" (1986 рік) тривала робота із вивчення української духовної музики, — згадує Олександр Іванович. — Було цікаво порівнювати українських композиторів із європейськими..."

Справді, наші талановиті композитори були не лише не гірші, а й набагато сильніші від своїх європейських колег. Утім, широкому і вільному поступу української культури завадив понад трьохсотлітній період бездержавності. Тоді українців переконували в тому, що все ними створене — упосліджене, другорядне, неprestижне... Цей стереотип і нині не дає багатьом із нас випростати плечі, гордо підвести голову. Саме просвітницька робота є неочікуваною допомогою на шляху повернення до наших замулених криниць. Без сумніву, "Почайна" в цій царині виконує величезну роботу. Її керівник переконаний, що серія хорових програм "Духовна музика Європи" була б неповною, якби не було репрезентовано сучасної духовної музики України.

Дослідницький висновок зіграє: "Культурна інтеграція України у Європу відбулася ще у XVIII столітті!". А що далі? А далі — працюймо, "не цураймося, признаваймося", бо багаті ми своєю славою і своєю культурою. Бо не зайдами є на своїй землі, а корінним народом із дідів-прадідів. І хоча трагічну масову історію за плечима, все ж відроджуємося. І відроджуємося за давнім звичаєм у пісні.

"До 70-річчя Голодомору ми підготували ораторію "Тридцять третій", — веде далі Олександр Іванович. — Автор музики — Олександр Яківчук, текст Василя Юхимовича, аранжування для симфонічного оркестру зробив В. Степурко.

Для відтворення трагічних подій 33-го року автори знайшли такі засоби, які викликають у слухачів не лише болісний спогад, а й змушують замислитися над зв'язком між поколіннями, коли "і мертві, і живі, і ненародженні" єднаються в одному ланцюзі пам'яті.

А ще, як зізнався диригент, збулася його мрія: капела публічно виконала першу українську ораторію Михайла Вериківського "Дума про дівку-бранку Марусю Богуславку". Наш народ складав пісні, думи, оспівуючи героїзм дівчини, яка, перебуваючи в неволі у турецького паші, визволила козаків. Цей сюжет для однойменних творів використали Іван Нечуй-Левицький, Михайло Старицький, композитор Михайло Вериківський.

Нині "Почайна", як завше, у пошуку. І якщо справедливі слова, що той, хто співає, молиться двічі, то той, хто просвіщає, здійснює подвиг.

Наталя ОСИПЧУК

ФРАНКІАНА

150-річчя Івана Франка відзначатиметься в Україні широко і розмаїто. Адже для багатьох митців постать цього генія є джерелом натхнення і генератором нових конкретних ідей. Прем'єра опери "Мойсей" Мирослава Скорика в Національному театрі опери і балету імені Т. Г. Шевченка відкриває цілу вервечку визначних подій, що ознаменують святкування Франкового ювілею. Про це говорили перед прем'єрною виставою, звертаючись до співвітчизників через глядацький зал, віце-прем'єр міністр України з гуманітарних питань В'ячеслав Кириленко і міністр культури Ігор Лиховий.

Адже "Мойсей" Івана Франка і мелодійна опера Мирослава Скорика за цією поемою (лібрето створене разом із Богданом Стельмахом) сьогодні сприймаються так, ніби саме до кожного з нас зверне кожне слово, щоб подолати ми сум'яття і зневіру й не зупинилися в поступі, а здобули гідне життя всьому народові. Народний артист України В'ячеслав Лупалов у пролозі й епілозі співав партію Поета. "О ні! Не самі сльози і зітхання тоби судились! Вірю в силу Духу і в день воскресний твоего повстання!"... Франкова віра у воскресіння для нового, вільного життя народу привернула молодого режисера Анатолія Солов'яненка, тож у постановці "Мойсея" основний акцент саме на силі Духу, котра є сутністю, а не тільки синонімом усього життя. Він сміливо вписує в контекст зорового дійства екран, і над синайськими бескидами сконцент-

«МОЙСЕЙ» МИРОСЛАВА СКОРИКА

ровано минають віхи нашої історії від часів Київської Русі й донині. Щоб не виникло сумніву: Іван Франко створив для нас притчу, котра за жодних обставин не старіє.

Трагічна постать Мойсея і народ, що зник поклонятися приземленому, даючи вихід своїм тваринним інстинктам, — цей драматичний конфлікт у виставі виразно втілено і завдяки балетмейстеру Аніко Рехвіашвілі. Танець навколо золотого тельця якоїсь миті викликає асоціацію з кишинням змії. Бо цією поемою Іван Франко виступав саме проти плазування в душі.

Заслужений артист України Сергій Магера, який співав Мойсея у прем'єрній виставі, створив справді жертвний, проникливий образ пророка, по суті, зрадженого своїм народом, пророка, який не йме віри демонським голосам у внутрішньому діалозі, бо знає, що там, де немає любові, немає Бога. І все ж: "Горе моїй недолі, Чи ж довіку не вирвася вже Мому люду з неволі? Одури нас Єгова!" — ці слова викликають Грім Небесний. Але голос Єгови, котрий відповідає Мойсею на ці слова, — це голос хору, як і голос народу — це також хор, бездоганно керований Левом Венедиктовим. Бура змела Мойсея, як змитає історія всіх лідерів і пророків, але місце керманича ніколи не буває порожнім, якщо народ прагне керманича. Богом обраний народ увійшов у Землю Обітовану, яку все-таки встиг побачити Мойсей із Синайської височини.

У цій поемі Іван Франко прорік і власну страшну, нужденну смерть, і водночас благословив на прозоріння свій стражденний народ. Не дарма діти, які народилися в пустелі й ніколи не бачили рукотворних споруд (цим починається вистава), творять прекрасний замок, оточений фортечними мурами. Генетична пам'ять народу береже не тільки трагедії й лиха, в ній безперечно є ген творення, ген воскресіння, ген Любові Всевишньої.

Режисер-постановник Анатолій Солов'яненко багатьма вдалими знахідками втілює у виставі ідею виходу з темряви на світло як перемогу Духу над матерією. Бо тільки так можна досягти гармонійного життя, якого потребує наш народ сьогодні. Але саме в другій дії, багатій на творчі знахідки, режисерський задум зведено нанівець. Якщо на початку опери ми бачили небо над пустелею, то в другій дії художник-постановник Марія Левитська ніби опускає дію в шахту, і Синайські бескиди уподібнюються до антрацитових завалів, і бачимо вже не всевітнє узагальнення, а дрібну локальну історію. Бо не яструють уже софіти, які освітлюють і гарні костюми, і натхненні, виразні обличчя акторів. Здається, Єгова справді залишив свій люд борساتись у боротьбі за владу...

У педагогіці не прийнято порівнювати одну людину з іншою, але як тут утриматися від спогаду про видатного майстра, художника-сценографа Данила Лідера, у

якого навчалася колись М. Левитська. У виставі Київського академічного театру імені І. Франка Д. Лідер представив глядачам Тев'є-молочника на тлі безмежного зоряного неба, й історія маленької людини набула всевітнього узагальнення. Тут, у чудовій опері М. Скорика, сутільний морок замість неба у трактовці М. Левитської, по суті, позбавляє нас перспективи побачити світло Небесне. У сучасних передвиборних перегонах, можливо, багатьом здається, що не засвітить народу України нормальне заможне життя. Але відповідальність митця полягає в тому, щоб пророчо творити краще майбутнє своїм мистецтвом. Оцей прикрий прорахунок (утім, похмурий песимізм простежується як свідомо творча риса художника

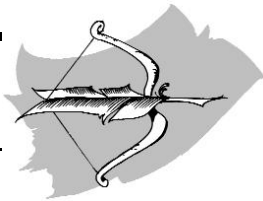
М. Левитської), потребує все-таки виправлення. Попри всі надлюдські випробування Іван Франко не став песимістом. Він пророчив, звертаючись до рідного народу:

*Та приїде час, і ти огнистим
видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, вперечеши
Бескидом,
Покотиш Чорним морем голім
волі!*

*І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі!*

"Цей час прийшов" — останні слова чудової опери Мирослава Скорика. І віриться, що їх почує кожен із нас.

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського
фонду культури

ПОГЛЯД

Матеріали порнографічного характеру можна порівняти із бацилами СНІДу, які поширюються швидко і загрозово. Світлина, слайди, журнали, малюнки, фільми, відеозаписи, комп'ютерні диски й файли такої тематики мають численну аудиторію. Дослідницька й Інтернет-сервісна компанія "NetValue", що має головний офіс в Парижі і займається дослідженням та аналізом користувачів Інтернету в Європі та США, стверджує: кожен четвертий британець, користуючись удома Інтернетом, відвідує порносайти (в Інтернеті порнографія займає 5 % інформації). Із 9411 сайтів, на які заходили британці в 2001 році, 3879 мали матеріали порнографічного характеру. В середньому на таких сторінках відвідувачі проводили 45 хвилин. Частіше за британців порносайти відвідували німці, у середньому вони проводили там 59,2 хвилини. Тож не дивно, що прибутки власників відомих порносурсів складають від 500 % до 1000 %.

На прибутковий бізнес тінювих ділків перетворилась і дитяча порнографія: будь-який, незалежно від форми, показ дітей у реальних чи віртуальних сексуальних актах або демонстрація статевих органів дитини з сексуальними намірами. Технології виробників і розповсюджувачів різні й доступні: це традиційні та цифрові фотографії, фільми, живі картинки, графіка. Проблема кордонів і доставки готової продукції знімає Інтернет, за його допомогою дитяче порно надають без фізичного контакту між продавцем і клієнтом, що практично унеможливає розкриття таких злочинів. Дивитися вже отримані порнофільми в зачиненій кімнаті безпечно. Щоправда, у розвинених країнах існують спеціальні прилади: вони вловлюють і розпізнають картинку на моніторах комп'ютера. Навіть перебуваючи на вулиці, можна побачити зображення на екрані. Таким чином удалося заарештувати трьох ватиканських священиків-любителів дитячої порнографії. Ось

STOP! ДИТЯЧЕ ПОРНО В ІНТЕРНЕТІ

Один хлопчик пішов на зустріч із "другом", з яким познайомився через Інтернет. Він так і не повернувся додому. Пізніше його фотографію виявили на порносайтах... Сьогодні цим хлопчиком може стати ваша дитина...

Фото Оксани Целіурі

тільки деякі порнокористувачі унеможливають доступ до екранів за допомогою спеціального електромагнітного захисту.

Окрім того, що споживачі дитячої порнографії, переважно педофіли, дивляться отримані матеріали на самоті (закрита група), вони можуть примушувати дітей дивитися порнофільми разом із ними (ізолювана з дітьми) або ж обмінюватися знімками (котедж) і, звичайно, продавати знімки й отримувати прибутки (комерційна група). Зазвичай педофіли мають детальний і упорядкований опис своїх колекцій, рідко коли щось губиться. Вони розглядають такі

колекції як одну з найважливіших речей у своєму житті й витрачають на них чимало часу і коштів.

Інтерпол повідомляє, що на платних сайтах світового Інтернету частка дитячої порнографії з Росії, Білорусі й України складає більше половини від загального обсягу порнопродукції, а прибуток вимірюється десятками тисяч доларів на місяць: вартість дитячого порно складає від 20 до 150 доларів.

За кордоном російська й українська порнопродукція користується попитом через суворі місцеві закони щодо тиражування дитячої порнографії. Гучним розкриттям жорстокої дитячої порнографії (кадри з порнострічки, де двоє голих садистів катують зв'язану дитину, шокували світ) свого часу стала справа "Блакитної орхідеї" ("Голубой орхидеи"). Московський сайт "Блакитна орхідея" пропонував педофілам усього світу світлина оголених російських хлопчиків, касети, компакт-диски й інші порноматеріали. Кошти за продукцію переказувались через мережу "Вестерн-Юніон". У кінці 2000 року організатори сайту були затримані в Москві, двоє з них покінчили життя самогубством. Міліціонери вилучили 600 касет і 200 дисків із дитячою порнографією. Хвиля арештів прокотилась по всьому світі: 22 кримінальні справи було порушено у США, 12 — у Німеччині, 7 — у Нідерландах, 6 — у Франції, 3 — в Данії й Великобританії, по одній справі — у Гонконзі, Кувейті, Іспанії, Швеції, Італії, Норвегії й Австрії.

Окрім того, що через Інтернет поширюються дитячі порнографічні зображення, всесвітня мережа може бути використана і як засіб маніпуляції дітьми, — педофілами, сексуальними експлуататорами, грабіжниками й іншими злочинцями. Адже особливістю віртуальної комунікації є можливість приєднатися до спілкування, незалежно від національності, ста-

ті, віку, релігії і культури, діяти анонімно чи під вигаданим ім'ям.

Користуючись електронною поштою (e-mail), моментальними повідомленнями (ICQ, MSN) або спілкуючись у кіберпросторі (online chat rooms), дитина перебуває наодинці зі своїм комп'ютером і покладається на себе, розрізняючи правду від брехні. 44 % опитаних підлітків у Таїланді відповіли, що переважно вони спілкуються з друзями й родичами, 22 % — із так званими "віртуальними друзями" та 33 % — із незнайомцями. Але віртуальні друзі — часто такі само незнайомці, які лише регулярно спілкуються і можуть викликати довіру, а отже, можуть розраховувати на отримання від дітей приватної інформації або фотографій. Отриману інформацію злочинці використовують, наприклад, для пограбування квартири. А світлина — для монтажу в порнопродукції. Технічно неважко, маючи тільки обличчя дитини і використовуючи новітні технології, змонтувати порнографічні знімки. Змонтовані знімки використовують в Інтернеті, продають. Виставлені в Інтернеті знімки можуть зберігатися роками. Зараз у світовій мережі є близько 12 мільйонів зображень дитячої порнографії, і, можливо, зображені на них діти вже дорослі. Із цих 12 мільйонів, за даними Італійської асоціації попередження педофільних злочинів (Segretariato Sociale), 90 % згвалтованих маленьких дітей на зображеннях належать до білої раси і семеро із десяти жертв — особи жіночої статі.

На Заході також популярним стало шантажування батьків трансформованою світлинкою їхньої дитини. Така ситуація частково спричинена й тим, що в кримінальних кодексах багатьох країн не передбачено покарання за створення фотомонтажів (віртуальної порнографії) та їхнього продажу, тоді як за фотографування дітей в

оголеному вигляді покарання передбачене.

Видаючи себе за дітей в Інтернет-чатах (online chat rooms), злочинці можуть домагатися неповнолітніх. Входячи в чати, вони проводять так звану підготовку ("grooming"). Окрім спроб отримати світлина, вони намагаються організувати зустріч із дитиною. Згідно з дослідженням, проведеним у Таїланді, 24 % дітей віком від 7 до 11 років розповіли, що зустрічались віч-на-віч із "друзями" з Інтернету. У 58 % випадків така зустріч стала неприємним сюрпризом, тому що їхній віртуальний друг брехав про себе. У цілому 48 % дітей були здивовані, а 28 % — шоковані.

За інформацією, отриману ЕСПАТ, у деяких західних країнах, таких, як Іспанія та Португалія, діти, що спілкувалися через чат із "віртуальним другом" і пішли на зустріч із ним, так ніколи й не повернулися додому. Фотографії одного зі зниклих хлопчиків пізніше виявили на порносайтах.

Деяких зниклих дітей також виявили в порнозображеннях 1998 року, коли більш ніж 1000 поліцейських вилучили у дванадцятьох країнах понад 750000 дитячих порнографічних зображень, одночасно вчинивши облаву на більш як сто будинків, що в них перебували члени клубу "Wonderland Club". Із 1200 експлуатованих у порнографії дітей з усіх куточків світу вдалося ідентифікувати лише 16. Серед заарештованих викрили і винних у скоєнні сексуального насильства над дітьми.

Останнім часом також з'явилися нові види дитячої порнографії. Це "дитячий реслінг" ("child resling") — голих дітей знімають під час того, як вони борються, б'ються або штовхаються, та "прихована камера" ("hidden camera") — діти не знають про те, що їх знімають. Так, навесні 2005 року в Україні було розкрито кримінальний злочин (восени справу передали до суду), коли дітей знімали прихованими камерами в душових, роздягальнях і в туалеті, де камера була вмонтована в унітаз.

Веб-камери теж стають знаряддям комерційної сексуальної експлуатації. Так, у Києві на одному із заводів тінюві бізнесмени орендували цех, у який привозили дівчат різного віку. Дівчата роздягалися перед веб-камерами, з'єднаними з комп'ютерами, і виконували різні забаганки клієнтів (клієнтами були переважно американці та німці). Так звані "друзі" з Інтернету також можуть просити дітей, що мають такі камери, познімати себе.

Що сказати, поява й активне впровадження нових технологій, на жаль, посприяли стрімкому розвитку дитячої порнографії. На стільки стрімкому, що сьогодні ми вже мусимо захищати власних дітей від небезпеки стати жертвами злочинних дій порновиробників.

P.S. Авторка дякує за надані для статті матеріали Ользі Володимирівні ШВЕД — представнику міжнародної організації "Espat International" для регіону СНД. Організація працює на ліквідацію дитячої порнографії та торгівлі дітьми з метою сексуальної експлуатації.

Матеріали вивчала
Ольга СКРИПІКА

ПРАВИЛА БЕЗПЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ В ІНТЕРНЕТІ

Аби дитина не стала об'єктом маніпулювання педофілів, сексуальних експлуататорів, грабіжників й інших злочинців в Інтернеті, батькам варто навчити її таких правил.

Я не даватиму жодної особистої інформації (ім'я, вік, адресу, номер телефону, номер школи, місце роботи батьків, опис квартири) без згоди батьків.

Якщо отримаю інформацію, що викликати відразу і настожуватиме, я розповім батькам або вчителю. Мої батьки знають усіх, із ким я спілкуюся в Інтернеті.

Я ніколи не погоджуся зустрітись із тим, з ким познайомився/познайомилася через Інтернет без попередньої згоди батьків. Якщо вони дозволять цю зустріч, вона відбудеться в людному місці й у присутності когось із батьків.

Я ніколи не вишлю своїх фото людині, з якою познайомився/познайомилася через Інтер-

ВАРТО ЗНАТИ

нет, попередньо не порадившись із батьками.

Я не відповідатиму на листи чи прохання, які викликають почуття дискомфорту або сорому.

Ми встановимо з батьками правила роботи в Інтернеті:

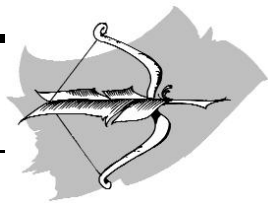
— час і тривалість моєї роботи в Інтернеті;

— сферу відвідування Інтернету.

Я не шукатиму інших сфер без дозволу батьків і не порушуватиму встановлених правил.

Я буду гарним/гарною користувачем/користувачкою Інтернету і не робитиму нічого такого, що може завдати шкоди іншим людям, чи того, що протизаконно.

Окрім того в Україні існує програма, що блокує доступ до певних сайтів, які містять у своїй назві слова на кшталт "hotgirls", "coolgirls", "sexy", "escortservice", "sexboys" ("гарячі дівчата", "сексуальний", "ескорт-сервіс", "сексуальні хлопці"). Розповсюдження такої програми безкоштовне (у Західній Європі подібні програми коштують від 20 до 50 євро). Програму можна скачати з веб-сторінки <http://www.kn.org.ua>.

ДІВИ ЗІ СВІТЛИМ ВОЛОССЯМ СИДЯТЬ НА ЦЯМРИНІ КРИНИЦЬ І ЧЕШУТЬ КОСИ...

СЕНС РИТУАЛУ

Народна лялька Наддніпрянщини

Був час, коли Олександр Семенич НАЙДЕН міг торкнути живу народну жилу. Просто розпитаємо його про все...

— Українською лялькою зацікавився випадково. Про її існування ніхто нічого не знав. Навіть в Інституті фольклористики не чули...

— А як же праця Марка Грушевського? Адже він почав вивчати цю тему ще на початку XX століття...

— Двоюрідний брат Михайла Грушевського був репресований. Його праця припадала пилком в архівах майже до дев'яностих років минулого століття... До слова, свою книгу "Українська народна іграшка" я присвятив пам'яті Марка Грушевського... Отже, українською лялькою зацікавився у 1968 році, коли приїхав з дружиною на Тясмин. Цю ріку пам'ятаю з дитинства. Із чудовими заплавами, птахами... Тепер там канава... Великий злочин вчинили, коли взяли керувати руслом річок. І не тільки Тясмина, а й Ірпня, Трубежа та багатьох інших. Що тепер із цими ріками?

На Тясмині є село Дубенці, навпроти — Чубівка і там Онуфріївський монастир. Далі, за горами, — Мотронівський монастир, а вже за ним — Холодний Яр... Ми з дружиною йшли селом і побачили дівчинку, котра гралася незвичайною лялькою. Така якась із ганчір'я і з хрестиком на голові. Дружина перша помітила... Знайшли бабу, яка зробила ту ляльку для своєї онуки. Ганна Руденко, 1909 року народження... Потім і нам зробила кілька подібних іграшок. Вони не відрізнялися від тих, які в дитинстві робила її бабуся. Традиційно складалося, що перехід і передача знань відбувається через покоління. Не матері, а бабусі майструють для внука ляльки. Покоління матерів — середній продуктивний вік. Жінка тоді активно працює і їй ніколи займатися рукоділлям. А бабці якраз у тому віці, коли активно працювати не спроможні. Тож вони і передавали онукам всю мудрість, традиції, давні життєві принципи, які засвоїли за свій вік. На щастя, добрих мудрих бабусь в українських селах багато. Отже, з ляльками Ганни Руденко мені відкрився таємничий пласт ще невідомої народної творчості. Нас здивувало, що в ляльок замість обличчя були хрести, зроблені з кольорових ни-

Стимулом звернутися до теми української ляльки стала виставка народної іграшки в стінах Національного музею імені Т. Г. Шевченка. Її незмінний куратор Олексій Доля вже кілька років поспіль нагадує нам про унікальність народного ремесла. "Слово Просвіти" вже друкувало на своїх сторінках розмову з Олексієм Долею про автохтонну іграшку. Тож щоб намацати живий нерв теми, вирішила подати її дещо незвично. Уже сама концепція рубрики "Час і стиль" сприяла, вимагаючи певної хронології, території місця та філософського підтексту.

Спочатку звернулася по допомогу до мистецтвознавця Олександра Найдена. Незодавно вийшли його книги "Українська народна іграшка" та "Образ воїна в українському фольклорі". Незважаючи на те, що народною лялькою ще на початку XX століття серйозно цікавився Марко Грушевський, із більшовицьким переворотом ця тема була похоронена й забута. Грушевський потрапив у лещата червоного терору, а його праця зникла в архівах. Відтоді народна лялька випала з поля зору дослідників. Зрештою вони дивилися на неї, але не помічали. Так буває...

Без есе Леоніда Кононовича концепція рубрики "Час і стиль" почала б накульгувати. Я так думаю... Ця певність з'явилася на рівні ідеї фікс. Просто відчула, що треба накидати обрис уявних терезів. Осмислення письменником Кононовичем сьогодення було необхідне, щоб урівноважити всю ту архаїку й автохтонні пласти минулого. Трохи крижаної води в ностальгійний спомин... Тому що нам треба жити тут і тепер... Як? То вже інша тема для роздумів.

"Час і стиль" підготувала Уляна ГЛІБЧУК.

ток і якимось так переплетені, що утворювалася форма ромба або квадрата. Потім, коли я почав серйозно вивчати народну іграшку, зауважив, що такі самі ляльки з хрестами зустрічаються в Афганістані, Узбекистані, Киргизії і на Північному Кавказі — у чеченців, інгушів, дагестанців. Цікаво, що в Україні такі ляльки є тільки на Середній Наддніпрянщині — Черкащині, Полтавщині... Існує гіпотеза, що частина Північного Кавказу була переселена в Україну. І Грушевський також пише, що в XIV столітті литовський князь пройшов по Чорному морю, переміг там монголів і переселив на Дніпро черкесів і князю черкеську. Не беруся стверджувати, але щось-таки є в цій теорії... Деякий час українців називали черкасами. Крім того, усі ляльки зроблені одним-єдиним вузловим способом. Тобто голова об'ємна, а все решта до неї примотується. Люди, які виготовляють такі ляльки, кажуть "крутити куклу". Саме так: куклу. Навіть у Карпатах збереглася ця назва. Вочевидь, треба розрізняти: ті, що продаються у магазинах, — ляльки, а саморобні — кукли. Мені Вадим Скуратівський розповідав, що на Житомирщині жованку оту... Мабуть, знаєте, що колись по селах для немовлят нажовували в хустин-

ку хліб, зав'язували... І виходила кукла.

— Чимось різняться ляльки з різних регіонів України?

— Звичайно. У мене є ляльки майже з усіх регіонів. Поділля, Полісся, Наддніпрянщини... На різноманіття впливають довколишні ландшафти й віковічні заняття населення. Наприклад, Середня Наддніпрянщина — хліборобський край. Зроду-віку люди мали справу зі снопами. Тож у виготовленні ляльок їх вела текстильна пам'ять рук, котра звикла до отих снопів, перевеса, в'язання. Тому і ляльки, і навіть городні опудала там роблять одним і тим самим способом — вузловим. У давній колісковій співається: "Була одна хустина, і ту у воду випустила, а там прачки прали, хустину піймали, на куклу подрали, кукол нарobili, котів подрали..." Дуже багато у своїй книзі наводжу варіантів коліскових про кукол. Або: "Був собі Лазар, попідтинню лазив, та вилазив собі світ-ку, сіру-сіреньку, білу-біленьку, а дівки украли, на кукол подрали, кукол порobili, kota вженили, Лазаря вбили, кукол попалили..."

— Боженко, яке страхіння...

— Так, але дуже цікава коліскова. На Харківщині записана. А в Карпатах одна жінка, Василина Дячиха, мені дещо роз'яснила. Виявляється, коли дитина хворіє, то роблять куклу і кладуть біля неї. Потім куклу треба спалити, закопати або за водою пустити. У горах люди ще пам'ятають цей ритуальний обряд. Майстриня мені навіть зробила подібну ляльку. І сказала: "Аби кукла була більш дійовою, аби вона перетягнула хворобу, то її треба змайструвати не зі свого, а з краденого"... Тепер роз'яснюється смисл: "А дівки украли, на кукол подрали..." Ота давня коліскова з Харківщини донесла до нас певні знання, які на практиці вже не збереглися. Так історично складалося, що східний край дуже постраждав. А в Карпатах ті давні звичаї, які були в усіх кутках України, законсервувалися. У мене є кілька ляльок зі Зміївського району, що на Харківщині. Вони зроблені за іншим принципом. І там кажуть "шити куклу", а не "крутити", як на Наддніпрянщині. По-перше, ця територія вже межує з Росією. Тому ляльки там менш виразні, стримані, нейтральні. Наддніпрянщина має яскравий і нехай умовний, але все-таки український тип. На Поділлі ляльки чорняві, з оригінальною конструкцією. Не пошиті

Тра'вяна лялька

і не скручені, а щось середнє. І там часто бувають тематичні ляльки: Він і Вона...

— А в Карпатах?

— Там хліборобством майже не займалися... Випас худоби й ремісництво годувало людей. Тому ляльки дерев'яні. Чоловіки виточують тулуб, а жінки шиють одяг. І так скрупульозно... Колись їх робили спеціально для продажу у Відень, Львів, Прагу. Василина Дячиха розповідала, що раніше такі ляльки виготовляли місяць, два, навіть три... Але вже так вигантовували! Є в мене карпатські ляльки, то у них і намисто, і сільянки, і дукачі срібні, і моршені постолі...

— Але це, можна сказати, вже не кукла, а лялька...

— У Карпатах її все одно називають куклою. Хоча вона й сувенірно-прикрашальна. До Карпат наддніпрянська традиція — вигантовувати хрести замість обличчя — не дійшла. Історія підкидає багато різних загадок. Подумати тільки: чому хрести? Та ще й із таким переплетенням... На Чигиринщині Марко Грушевський зібрав ляльки взагалі зі складним переплетенням. Схожі ляльки знаходили на Кавказі, переважно в дитячих могилах. Вважалося, що вони супроводжуватимуть дітей на тому світі... Так що це ритуальні ляльки. А от у малих народів Сибіру — культ бабусі. Тому дівчина, яке йде заміж у чуже поселення, обов'язково бере з собою ляльки. Вважається, що вони захищатимуть її від негараз-

дів. Ляльки Середньої Наддніпрянщини також несуть певні сакральні принципи. Наприклад, там, де Сіверська земля, на межі Чернігівської і Полтавської області, культ криниці. Вірять, що діви зі світлим волоссям сидять на цямрині криниць і чешуть коси... До криниць звертаються у перший день весни, у перший понеділок березня при вечірній зорі... А на Поділлі є ляльки-панянки. Їх роблять із трави. Після того, як спадає повінь, проростає тонка зелена і дуже соковита трава. Її рвуть правою рукою і промовляють: на куклу тебе рву — щастя собі принесу. І скручують із неї куклу. Дають гратися дитині, а потім згодовують козі або корові, щоб давала більше молока.

Навіть на Середній Наддніпрянщині є різні образи ляльок. В одних селах більш побутові ляльки, в інших — більш святкові, у третіх — щось середнє, а в четвертих — більше обрядово-язичницького. Але всі вони пов'язані зі стихією води. Тому що ляльки майстрували в селах, які народились на берегах річок Тясмин, Золотоношка, Рось... І ляльки переважно робили весною.

— А чому не виникало бажання малювати обличчя?

— Це відомо. Якщо баба робить ляльку для онуки, то знає, що дух предків переселяється тільки в ті ляльки, які не мають обличчя. Духи предків, які захищають...

— Ви казали, що зацікавилися ляльками від 1968 року. Пройшло вже багато часу. Яка доля тих майстринь? Чи передали вони своє вміння?

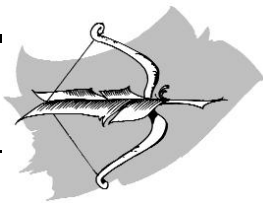
— Це тільки в Карпатах майстри, як-от пані Василина, а в інших регіонах України ляльки робили прості люди. Але їх давно вже немає на світі. У Вінницькій області Раїса Величко виготовила нам кілька ляльок. Таких, які роблять у тамтешніх селах, і записала обряд Івана Купала теж із лялькоподібною антропоморфною фігурою. Пані Раїса належить до середнього покоління, має 46 років. Майстерність їй передала бабуся. Але це радше виняток...

— Село традиційне зникає...

— Звичайно, об'єктивні зміни хліборобського середовища України. Воно мало характерні ієрархічні критерії і було чітко розподілене. Мали своє значення піч, поріг, сволок. Відповідно піч розписували найбільш густо і яскраво. Тому що піч — це вогнище, місце предків. Так би мовити атомний реактор, який давав їжу, енергію, тепло.

Глиняна лялька художниці Наталії Дворяківської

Чому ікони вбирали в рушники? Тому що рушник — орнаментований і більш притаманний сільській хаті. Тоді як ікона — фігуративна. І рушник наче пом'якшував очо взаємодію у просторі орнаментального й фігуративного. Тому й лялька в хаті не була декоративною прикрасою. Служила дитячою забавкою і виконувала обрядово-ритуальну роль. Особливо навесні. Або для весільних обрядів. От коли зустрічали молодих, то дівчатка виходили з ляльками. Таким чином вони бажали молодцям дітей. У Луцьких хроніках згадується початок XVI століття. І там ідеться про Великодні ходіння молоді з куклами-панянками. Був звичай між молоддю різних сіл заходити з цими куклами до хати, де є наречені, і бажати їм щастя. В українських колядках є багато образів гойдалки-колиски. “Пливе олень сімдесятирогий, пливе по Дунаю, а на сімдесятім розі хитає коліску, а в тій колісці гречна панна...” Давня коліска... Архаїчний образ переправи з того світу або на той... Або: “Повішу я колісочку та й в темному лісі на липочку, буде вітерець повівати, мале дитя колісати...” Бачите, які трагічні речі... Це коліскові мертвим діткам. У моїй книжці “Образ воїна в українським фольклорі” є багато колядок про мандри воїна потойбічним світом. Адже наречену найкраще шукати за морем, за Дунаєм... А це, вважаюся, світ предків... Багато казок про те, як воїн заходить у ліс, а там упириця чи змії. І вони втікають із нареченою. Кидають грібнець, і виростає густа стіна лісу, кидають хустку — і з'являється озеро. Оця магічна втеча — це втеча з того світу. Не випадково у колядках зафіксувалося, що воїн здійснює облогу міста, місто потерпає і дає викуп. Спочатку коня виводять — він не бере, потім золото дають — він не бере, а потім виводять панну — княжу доньку. Аж тоді він шапку знімає і дякує. У цьому випадку прочитується дуалізм: воїн як змії. Невипадково у багатьох казках є схожий сюжет: змії обкладає місто, перекриває воду і, як викуп, домагається царської доньки. Ось такий воїн-змій, який бере силою... Це йде від давньої традиції не одружуватися в своєму роду, а брати з чужого, звідкись. Такий звичай існував серед багатьох народів, у тому числі й поміж індіанців Північної Америки. Для сильного роду треба, щоб не змішувалася кров близьких родичів... Тому український чоловік постійно в мандрах... І така доля України. Ось, наприклад, класична народна картина: козак і дівчина біля криниці. За спиною дівчини — обійстя, хата... Тому що жінка — це символ стабільності й осілості. А козак — поруч із конем або верхи. І за його спиною далекий степ. Україна межує з великим степом. Його ще на-

зивали прохідним двором, великим коридором. Про це писав дослідник Лев Миколайович Гумільов у праці “Древняя Русь і Великая Степь”. Через цей степ пройшло багато народів. Романтична козацька мрія полинути, поринути ідесь там гуляти з шаблею... Тобто маємо два начала: мандрів-поневірянь і стабільності. І їхній вічний конфлікт, який дався взнаки нашому менталітету.

А жінки — вони берегині. І мову нашу вони творили... Коли я вчився у Черкаському пединституті, наш викладач, відомий лінгвіст Михайло Андрійович Жовтобрюх, радив, аби на фольклористичних практиках ми записувати тільки жінок. Чоловіки менш схильні до відтворення мови. Мовляв, їздять, вештаються усюдами і засмічують мову... Даруйте, я трохи відхилився від нашої теми... Але все це дуже взаємопов'язані речі...

— Ви, мабуть, порівнювали українську ляльку з європейською. У чому наша унікальність?

— Європейської ляльки як народної не існує. Є сувенірні ляльки і їх не слід плутати з автентичною. До речі, українську сувенірну ляльку також не слід ототожнювати з українською народною. Себто тією, яку майстрували для обрядів або для дитячої гри. Але дитяча гра — це теж обряд. Отже, у європейських народів автентичної ляльки я не зустрічав.

— А в росіян?

— У них є багато різних ляльок.

Цікава архангельська лялька. Я був там на півночі, тож маю їх у колекції. Російська лялька відрізняється від української. Насамперед декоративністю. У них вона більш стримана, бліда, однотонна — наче з однакових виляних клаптів. Україні притаманний контраст. Чорнявість, чорнобровість.

— Пригадався фільм *Параджанова “Тіні забутих предків”*... І той мольфар із ритуальною лялькою...

— Ще Володимир Гнатюк писав, що над Білим Черешом виготовляють ляльки — з хліба, воску, ганчір'я... Для маніпуляції чужим життям. У книзі я наводжу приклад такої ляльки, до речі, французької. Там також є глухі поселення і чаклуни, які роблять ляльки для чаклування...

— Очевидно, що на таких ляльках хреста не вишивають...

— Ні. Та й в Україні ляльки з хрестами зустрічаються лише по Дніпру: Канівський район, Черкаський, Чигиринський. Цей хрест не пов'язаний із християнством. Він означає солярний знак — знак сонця. Це дуже глибокий історичний пласти... Недарма у Черкасах є район Казбек... Там мешкають люди більш кавказького типу. Звичайно, слов'янський елемент узив горю... А на Опішні є район Драний Кавказ... Що тут скажеш? Явно етнічно-кавказький елемент є в українців.

ЦІННОСТІ Й ФАЛЬШИВКИ

Якщо будь-якого європейця запитати сьогодні, в чому ж найголовніше досягнення західної цивілізації, то, подумавши, він неодмінно скаже: наше досягнення, наша найголовніша цінність, альфа і омега нашої цивілізації — це прогрес. У рамки цього поняття на сьогодні вкладається все: наука, техніка, демократія, права людини, гуманізм укупі з лібералізмом і подібні речі, — адже, згідно з загальноприйнятими уявленнями, усі вони є наслідками того лінійного руху, який іменується словом “прогрес”. Із цього погляду, західне (християнське) суспільство перевершує всі цивілізації, які будь-коли існували на землі, а людина європейського зразка незмірно вища від представників примітивних архаїчних суспільств, оскільки її життя базується на християнській моралі, а діяльність — на досягненні науки й техніки. Ще донедавна ніхто й не замислювався над тим, що таке уявлення суперечить гуманістичним цінностям західного суспільства, адже воно запроваджує нечужу дискримінацію щодо інших культур і народів. Першим на це звернув увагу французький філософ Жан Бодріяр, який у своїй праці “Символічний обмін і смерть” (1976) проаналізував сутність західного суспільства й дійшов приголомшливого висновку: західна цивілізація існує в особливій, катастрофічній площині, яка характеризується цілковитою віртуальністю, відсутністю будь-якого конструктивного змісту й відзначається винятковою антигуманністю. Концепція Бодрієра базується на спростуванні позитивного змісту такого поняття як прогрес, оскільки за своєю природою людина потребує не поступу, внаслідок якого нагромаджуються різні блага (комфорт, багатство, добробут), а обміну нагромаджених цінностей, простіше кажучи, марнування всіх благ. Психологія людини влаштована таким чином, що власне життя вона розглядає як надзвичайно рідкісний дарунок, який становить собою єдину цінність і не потребує додавання до нього інших, другорядних цінностей, що його потрібно не зберігати й не примножувати, а витратити, себто віддаровувати, а точніше, повертати тому, хто його подарував (Богові, Абсолютові, Світовому Розуму), себто руйнувати, спалювати без найменшого залишку, безоглядно приносячи в жертву. Саме цим підсвідомим настановленням пояснюється, наприклад, те, що кількість самогубств зростає пропорційно до підвищення добробуту і спадає майже до нуля під час війни та важких кризових періодів, — або ж той дивовижний факт, що посилення техніки безпеки на автомобільному транспорті, зазвичай, призводить до збільшення, а не зменшення кількості жертв на автошляхах! Протиставляючи архаїчний колектив сучасному суспільству, Бодріяр стверджує, що наше суспільство отруєне нагромадженням цінності, яка не обмінялася, не спалилася — і мертвим тягарем залягла в суспільній підсвідомості, породивши симулякри. Симулякр — це те, що симулює реальне явище, фальшивка, порожній знак, який підмінює собою реальність. На сьогодні політика, культура, економіка, мораль уже нічого собою не становлять, не репрезентують — вони просто примари цих явищ, примари, які приховують від нас той факт, що вони вже втратили будь-який зміст і зберігають лише зовнішню схожість із оригіналами. Одним із таких симулякрів є сучасна Україна, яка становить собою не що інше, як величезне нагромад-

АНАТОМІЯ СИМУЛЯКРА

ження тенденцій, які свого часу не обмінялися, не зруйнувалися — і призвели до спотворення, а потім і нівелювання національної ідеї, породили цілу низку порожніх знаків, які є симуляцією і реальної діяльності, і реальних результатів. Ці симулякри існують повсюдно, вони заповнили всі сфери громадського життя. Симулякр демократії, коли вибори до парламенту відбуваються за партійними списками, а народ на законодавчому рівні позбавлений права висувати своїх кандидатів. Симулякр національного відродження, коли національна культура перебуває в такому занепаді, якого не було навіть за радянської епохи. Симулякр пенсійного забезпечення (порівняйте пенсії нардепів і рядових пенсіонерів). Симулякр національного кінематографа, якого ніхто не бачить. Симулякр українського книговидання: книги виходять накладом дві-три тисячі примірників, із яких половина не знаходить покупця. Урешті, це й симулякр самостійної української держави, яка начебто стала вітленням віковичних прагнень українського народу — і в цій незалежній Україні прокуратура відмовляє в реабілітації бійців УПА і повстанців із Холодного Яру, бо, як говориться у письмових відповідях, “вони провадили збройну боротьбу проти радянської влади”!

Проте поміж усіх оцих симулякрів ще донедавна існувало явище, яке не втратило свого реального змісту, ба, більше, було загрозою сучасному українському суспільству, оскільки посягло на те нагромадження мертвих цінностей, яке отрує суспільну свідомість. Ідеться про художню літературу, яка в Україні завжди була не просто словами, а Словом із великої літери, літературу, що завжди мислилася як *сакральний* текст, який прямо впливає на дійсність, змінює і видозмінює людину й суспільство. Література завжди трактувала лише про найголовніші, найважливіші речі, оскільки витоки її лежать ще в архаїчному суспільстві, де слово використовувалося лише для передачі найважливіших повідомлень, а також у сакральних обрядах і ритуалах, — повсякденна ж мова була знакова або кінетична, як стверджував у 30-ті роки минулого сторіччя академік М. Я. Марр. Упродовж минулого десятиріччя і суспільство, і влада в Україні робили все, аби обмежити вплив літератури на громадське життя, загнати її в підпілля, зробити особистою справою окремих людей, які сидять у своїх помешканнях і невідомо навіщо пишуть романи й повісті. Внаслідок цього настало те, що Оксана Забужко влучно охарактеризувала “гуманітарною катастрофою” — з найголовнішої ознаки й невід'ємного атрибута суспільства культура стала третьорядним чи, сказати б, десятирядним явищем, яке існує десь на задвірках, а література почала перероджуватися у симулякр.

Цей процес зробився помітним упродовж останніх двох-трьох років, коли організатори різноманітних літературних конкурсів заявили, що література — справа проста й доступна, тож писати може кожен, навіть той, хто ніколи й грамоті не вчився. І почали писати — медсестри й юристки, журналісти й лікарі, чиновники, школярі, ветеринари... Усій цій, із дозволу сказати, літературі притаманне одне:

цілковита віртуальність, якась прикра порожнеча, в якій відсутні справжні живі почуття і справжній, вистражданий досвід. Ці писання немовби перекреслюють формулу Річарда Олдінгтона, який ще наприкінці минулого століття заявив: “Справжня література виростає просто з життя і пишеться кров'ю”. Утім, дивує інше: написання тексту, навіть найпростішого, потребує праці й зусиль, часом і дуже значних, — то чому ж ділова жінка, залізна бізнес-леді зі сталевими щелепами і вовчою хваткою, після напруженого трудового дня, наповненого підготовкою юридичних угод і переговорів із клієнтами, сідає за комп'ютер і починає “гнати текст”, себто, з її погляду, непродуктивно використовувати час? Як не дивно, відповідь на це я почув по радіо, від експерта літературного конкурсу Бі-Бі-Сі Костянтина Родика, який під час обговорення фіналу сказав приблизно так: усі ці книги написані за принципом “я теж це можу”. Іншими словами, книга стала свідченням успішності людини, її інтегрованості в суспільну ієрархію. Якщо спростити ситуацію до примітиву, то звучати-ме вона так: наша Оленка і на роботі начальниця, і сама як ляльочка, і машина в неї красива, і квартира в неї велика, і чоловік гарно заробляє, і діток двоє, — але вона ще й книжку написала! От прийдуть гості, а в серванті її книжка стоїть! Оце Оленка, оце розумниця — скрізь устигає! І немає значення, що в тій книжці написано, там навіть усі сторінки можуть бути чисті, — головне, що вона є... Література почала виконувати роль шмаття, якою наводять лоск на взуття, книга служить не осмисленню і руйнуванню, а зискові й примноженню, вона зробилася одним з елементів у субкультурі, класу посередності, для яких головне — урвати якомога хутчіше проковтнути (а то відберуть). Десакралізації й виродженню літератури сприяє і процес глобалізації, який нав'язує стандарти життя, поведінки і психології, а також поширює загальноприйняті симулякри, породжені західною цивілізацією. Одне слово: симуляція літератури, віртуальність літературного простору — це перспектива, яка вже активно втілюється в сучасному літературному процесі.

Що ж відбуватиметься далі? Немає сумніву, що підміна реальних цінностей фальшивками, кружляння порожніх знаків у суспільній свідомості, знецінення Слова буде розвиватися доти, доки не стане суспільним кодом (стереотипом). Виродження культури призведе до утворення мертвого простору, в якому не зможе існувати справжня література. У цій ситуації можливі два варіанти: або ж література зійде нанівець і зникне, поступившись місцем своєму симулякрові (писанні юристок, школярів і ветеринарів), або ж інкасується в чужорідному середовищі та буде функціонувати в умовах резервації (як функціонує сьогодні, наприклад, канал “Культура” на Українському радіо). Так чи інакше, а виходу звідси немає, адже ми маємо справу з глобальними тенденціями, — залишається хіба що сподіватися на одвічну живучість українського духу, що, як відомо, завжди воскресав, неначе той фенікс, і тоді все знову ставало на свої місця.

•

Леонід КОНОНОВИЧ

Фото з архіву “СП”

“Гуманітарна катастрофа”

— **Пане Михасю, що наштоту Вас на створення літературної спілки “Чернігів” і на заснування свого журналу? Яку мету Ви ставили перед собою?**

— Якщо точно, то це відбулося через рік після проголошення незалежності України: 19 серпня 1992 року.

Чернігівське обласне товариство української мови (пізніше “Просвіта”), де я працював тоді відповідальним секретарем, уперше видало своїми силами літературний альманах “Просвіта № 92”, в якому було надруковано низку творів і публіцистичних матеріалів із питань культури й мови чернігівських літераторів. Вивільнене з компартійних лабет слово запульсувало свіжо, а й правдиво. Це видання дало нам відчуття і розуміння того, що доля нашого доробку тепер залежить не тільки від офіційного Києва, а й від кожного з нас. Той альманах підштовхнув нас, кому була не байдужа доля рідного слова, до дій, до якихось організаційних кроків, до об’єднання, щоб активніше сприяти духовному відродженню нашого краю. Місцевий осередок СПУ на той час не проявляв себе, ще був у тіні, вибікував. Ось тоді я вийшов із пропозицією до своїх колег по перу (більшість із яких уже видали по одній книжці, але з певних причин членами СПУ не стали) утворити свою спілку і заснувати журнал. Мета була одна: поживавити літературний процес на Чернігівщині.

— **Чи не задумувалася вона як альтернатива НСПУ? Як співіснують сьогодні дві літературні організації на теренах Чернігівщини? На якому рівні співпраця?**

— Однозначно — ні. Наш статут не містить у собі таких положень, які б засвідчували розходження чи протистояння НСПУ. В області всі літератори як одна сім’я. Адже ми робимо спільну справу. Свого часу я навіть писав на письменицький з’їзд листа, в якому пропонував внести певні зміни до Статуту і прийняти Літературну спілку “Чернігів” асоційованим членом НСПУ. Сьогодні це вже на часі — треба об’єднати всі літературні спілки, які з’явилися на теренах України. На жаль, листа мого не розглянули — до реформування справа не дійшла. Проте третина наших членів уже влилася в лави НСПУ, а решта заслуговує бути її членами.

— **Який Статут Спілки? Хто до неї входить? Чим вона займається? Яка її роль у духовному відродженні рідного краю?**

— Літературна спілка “Чернігів” — це обласне об’єднання літераторів, які пишуть самі чи досліджують творчість інших. Вона є юридичною особою, має печатку і рахунок у банку. І головне — має свій друкований орган — журнал “Літературний Чернігів”. Спілка також займається виданням і розповсюдженням художніх і краєзнавчих праць. Її діяльність спрямована на формування національної свідомості громадян і утвердження української мови як державної у всіх сферах суспільного життя.

— **Чи членство у літературній спілці зараховуватиметься до трудової стажу? Яка гарантія? Що вас об’єднує? На що розраховує той чи інший літератор, вступаючи до її лав?**

— Думаю, що така гарантія є, адже наша спілка сплачує податок до Пенсійного фонду. Це питання ще не з’ясоване, бо не було на те потреби. Спілка надає допомогу у друкуванні книг своїм членам із першого дня заснування. Варто зазначити, що за ці роки нами написано й видано близько 50-ти поетичних, прозових і краєзнавчих книг, майже третину з них видано

безпосередньо спілкою. Сьогодні спілка нараховує 31 особу.

— **Пане Михасю, я знаю, що Ваш рідний брат Микола, відомий поет, етнолог, автор багатьох поетичних збірок і книг із народознавства, будучи вже членом НСПУ, теж вступив до літературної спілки “Чернігів”. Чи пише у Вашій родині ще хтось і чи є він членом спілки? Чи можна говорити про сімейні літературні традиції?**

— Літературна спілка “Чернігів” — не сімейний клуб. Так, Микола — член нашого об’єднання, бо брав участь у його створенні. І хоч ні він мешкає в Києві, але душею — у рідному краї. До речі, до спілки входить ще один киянин, наш земляк, літературознавець, професор Володимир Кузьменко. Членами нашої спілки також є поет Микола Холодний, проректор Ніжинського педуніверситету, поет Олександр Забарний, Надія Галковська, Володимир Сапон, Володимир Шкварчу та інші відомі на Чернігівщині літератори. Щодо моєї родини, то дружина Лариса пише вірші. Вида-

— Цей хрест я взяв на себе відразу після створення літературної спілки “Чернігів”, бо одночасно було засновано й журнал. Коли започаткував усе це, то не думав про складнощі, не уявляв їх. Був ентузіазм, палке бажання відродити літературні традиції на Чернігівщині, якими вона славилася у минулому, допомогти тим, хто робить перші кроки в літературі. Тільки це, певно, дало мені змогу вистояти й не залишити справи в критичні хвилини. Без приміщення, будь-якого транспорту, штатних працівників — усе-таки вдалося втриматися на плаву. Ось уже тринадцять років часопис регулярно надходить до читача. Нині він має чудовий дизайн: крейдианий папір, сучасну поліграфію. Ілюстрований. У кожному числі — кольорова вкладка репродукцій картин художників-земляків. Журнал стає дедалі помітнішим у літературному середовищі: його читають, про нього говорять. До речі, два роки тому він став лауреатом конкурсу обласного фести-

— **Останнім часом на Чернігівщині помітно заявляють про себе молоді поети і прозаїки. З’явилися імена на літературному небосхилі, які гідно представляють область. Тож яка роль літературної спілки “Чернігів” і зокрема журналу в становленні творчих особистостей?**

— Мене найбільше сьогодні тішить те, що журнал повсякчас підтримує здібну молодь. Ми провели вже кілька обласних літературних конкурсів, які засвідчили, що земля чернігівська щедра на таланти. “Літературний Чернігів” дав багатьом молодим путівку в літературу. Саме з нашого журналу починали поети і прозаїки, відомі сьогодні в Україні. Це переможці міжнародних і республіканських конкурсів, зокрема Олександр Яровий, Сергій Дзюба, Оксана Куценко, Анатолій Дністровий. Та багато інших молодих літераторів, які видали вже одну або дві книги, отримали на початку становлення нашу підтримку. Так, чернігівець Артем Захарченко, студент КНУ, член літера-

виходить ще науково-краєзнавчий журнал “Сіверянський літопис”, усеукраїнська дитяча газета “Ліхтарик”. З’явилося кілька потужних видавництв, які мають сучасне обладнання. Створено видавництво при Управлінні у справах преси та інформації “Чернігівські береги”, яке друкує книги на кошти, виділені з місцевого бюджету. За два останні роки тут побачило світ більше двадцяти видань. Серед них такі, як “Танна Барвінок (життєпис на основі епістолярної спадщини)” Людмили Зеленської, збірник “Пісні Чернігівщини”, роман-трилогія “Закон-тайга” Миколи Адаменка, повість “Зелене буття” Петра Дідовича, збірник про голод на Чернігівщині 1932—1933 рр. “Пам’ять народу не убійна: спогади очевидців” та інші.

Слід сказати добре слово і про місцеву владу, яка ось уже кілька років не тільки каде фінансову підтримку журналу, а й виділяє щороку кошти з бюджету на видання книг місцевих авторів. Хочу назвати такі цифри: минулого року видано в області близько 280 назв книг, загальний наклад яких — 215 тисяч.

— **Нині проти всього українського активізувалися певні ворожі сили, йде тотальний наступ на нашу культуру, рідну мову з метою упослідити її, зробити другорядною. Висувуються пропозиції про визнання російської як другої державної. Ми спостерігаємо масове засилля російськомовних видань на полицях наших книгарень. Чи вірите в те, що наша мова й наша книжка будуть панувати в Україні?**

— Українське слово — Господне джерело, яке нікому не вдасться замулити. Коли б я в це не вірив — не брався б за перо. Доки національна книга буде видаватися мізерним накладом, доти панівних позицій вона не матиме. А на це потрібні кошти. Тут замкнуте коло — чим менший наклад, тим дорожча книга.

— **Що Ви думаєте про всеукраїнські літературні конкурси “Золотий Бабай”, “Коронація слова”... Чи позитивне це явище для нашої культури?**

— Це болюче питання. Не радують мене ні “Золотий Бабай”, ні “Коронація слова”. Це масове залучення до написання літературного твору, по суті, знецінює справжню творчість. На маскультурі, бульварній літературі, в якій відсутнє національне підґрунтя, українського генія не виплекаємо. Молодому поколінню сьогодні нав’язується “нова свідомість”. Йде тотальне витравлення з їхньої пам’яті національних символів, традицій, народної пісні. І це не може не бентежити.

— **Сьогодні світ швидко змінюється. Посилюються глобалізаційні процеси, які негативно впливають на етнічні сторони держави. Яким бачите українця у третьому тисячолітті?**

— Важко уявити. Українець у третього тисячоліття істотно буде іншим. Технічний і інтелектуальний розвиток змінить його світогляд, спосіб життя — і це закономірно. Хочеться, щоб він зберіг рідну мову, пам’ятав нашу історію, широко любив і беріг землю, за яку віддали життя мільйони українців.

— **І традиційне запитання: над чим працюєте? Поділіться творчими планами.**

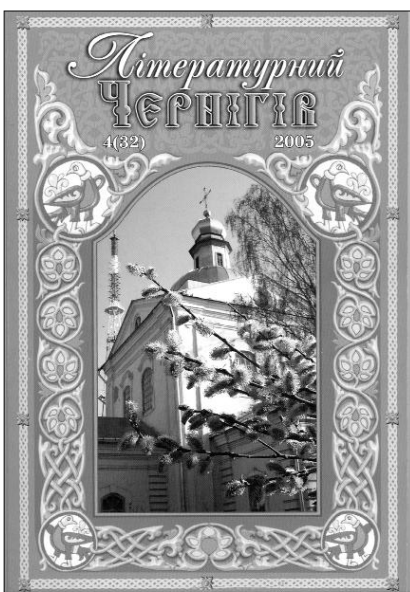
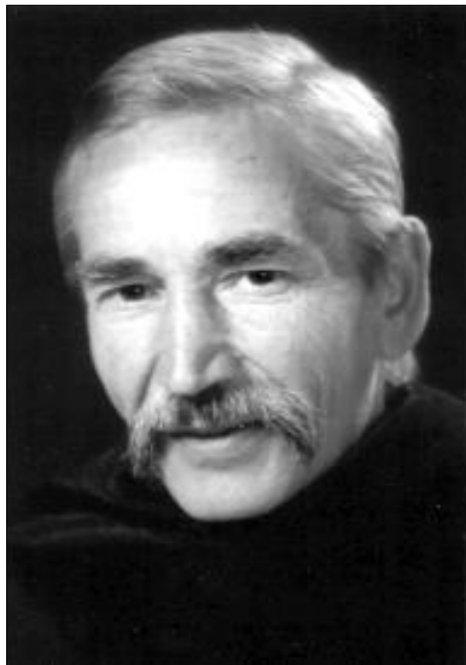
— Працюю над романом про окупаційний період і повоєнне життя на селі, який розпочав ще за радянських часів, але з певних причин поклав у шухляду. Готую до видання книгу оповідань. На жаль, для творчої праці дуже обмаль часу.

Спілкувався
Анатолій СОЛОМКО,
м. Мена Чернігівської обл.

ЗА ПОКЛИКОМ ДУШІ

Після проголошення незалежності України, як гриби після дощу, почали з’являтися газети, часописи, альманахи. Одні з них згорали, як метелики на вогні, інші існували якийсь час, а ось часопис “Літературний Чернігів”, попри складнощі й труднощі, без приміщення, транспорту, штатних працівників ось уже повних 13 років регулярно надходить до читача. І це завдяки його незмінному головному редактору, члену НСПУ, лауреату премії імені М. Коцюбинського Михасю ТКАЧУ.

У 90-х роках він брав активну участь у заходах, спрямованих на утвердження нашої незалежності, створення в Чернігівській області Товариства української мови імені Т. Шевченка (нині “Просвіта”) і певний час працював відповідальним секретарем цього Товариства. Тоді ж заснував літературну спілку “Чернігів”, яку очолює донині.

ла книгу для дітей “Неслухняний дощик” та збірку інтимної лірики “Ріки течія”. Підготувала нову книгу для дітей. Пише старша донька Христина, яка закінчила Ніжинський педуніверситет та аспірантуру, друкувалася неодноразово в журналі. Проте вони не члени спілки.

— **Тепер кілька слів про журнал “Літературний Чернігів”, який Ви редагуєте багато років поспіль. Як Вам удалося в неймовірно важких фінансових умовах вистояти: не тільки зберегти журнал, а й зробити його одним із кращих періодичних видань в області?**

вало “Золотий передзвін Придесення” у номінації “Видання року”.

— **В останні роки у Вас вийшло близько десяти видань прози. Минулого року побачила світ книжка “Базрянні громи”, за яку Вам присуджено обласну літературну премію імені М. Коцюбинського. Які шляхи-дороги привели Вас у літературу, на ниву просвітництва, адже, знаю, Ви закінчили два технікуми: механізації сільського господарства та будівельний, і декілька років працювали на будівництві? Два брати — письменники. Чи був взаємовплив між вами на теренах духовності?**

— Мабуть, доля. Так Богові потрібно. Адже я довго шукав себе. Змінив багато професій. Із дитинства мріяв стати художником, навіть освіту отримав. Намагався реалізувати себе як художник. І раптом, коли вже було за тридцять, узявся за перо. Та й Микола не відразу став на літературний шлях. Певно, все від батьків. Мати наша — козацького роду, кохалася у вишиванні, а батько мав великий хист до теслярства. До війни півсела хат спорудив. А щодо впливів, то вони, безперечно, були. Особливо на початку нашого творчого шляху, коли ще були не одружені й мешкали разом у Чернігові. Тоді ділилися новинками від прочитаного, спільно обговорювали теми, задуми, раділи написаному віршу чи оповіданню.

турної спілки “Чернігів” дебютував теж у “ЛЧ”. Нині переможець усеукраїнського конкурсу “Гранослов”, автор двох прозових книг Сергій Коноваленко, ніжинець, узяв участь в обласному літературному конкурсі, його вірші були надруковані у нашому журналі. Пізніше став переможцем кількох конкурсів, зокрема всеукраїнського імені Богдана-Ігоря Антонича. Вийшла книга у Львові, прийнятий до лав НСПУ. Шойно отримав ще одну приємну звістку: здібний прозаїк із Прилук Юрій Кудряшов, якого ми неодноразово друкували, став переможцем конкурсу “Гранослов”.

— **Чернігівщина має глибокі літературні традиції. Свого часу тут жили і творили митці, відомі усьому світові: О. Довженко, П. Тичина, М. Коцюбинський... Сьогодні славні традиції продовжує нова плеяда літераторів. Безумовно, журнал, навколо якого об’єдналася творча інтелігенція, позитивно впливає на літературний процес в області, на її духовне оновлення. Чи є якісь зрушення? Чи помітні вони?**

— На мою думку, в Чернігові сьогодні вирує літературне життя, чимось схоже на початок ХХ століття, коли в місті над Десною жили і творили такі видатні постаті, як Б. Грінченко і М. Коцюбинський. Досить потужно заявляють про себе районні містечка Ніжин, Прилуки, Бахмач, де активізувалася молодь. Крім “Літературного Чернігова”,

НА ЗДОБУТТЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

— Ви чуєте свій голос у національному просторі?

— Ніколи про це не думав, бо весь час прислухався до інших голосів — і близьких, і далеких. Найближчий, звичайно ж, голос мого ліричного героя. Його я чую, і мені здається: він не випадковий у нашому національному багатоголоссі. Справжнього шанувальника поезії автор тих чи інших віршів або мало цікавить під час їхнього читання, або зовсім не цікавить. Його увага зосереджена на ліричному героєві, якщо той цього вартий, на його думках, почуттях, на його, зрештою, голосі, що не обов'язково мусить бути лише приємним. Якщо в драматургії чи в прозі діє маса героїв — від найнегативніших до найпозитивніших, — то в поезії всі ролі доводиться виконувати лише ліричному героєві. Поезія — це як театр одного актора. І що більше ліричний герой видозмінюватиметься, то поліфонічнішим і цікавішим для читача ставатиме його голос.

— “глибина провінції / як і глибина болю/ вимірюється терпінням”, — пишете Ви... Митці зітаються в столицю, як метелики на вогник. Я знаю тільки один приклад зворотного напрямку: Павло Гриник перебрався з Києва на Хмельниччину... Поясніть оце Ваше терпіння. Як Вам живеться у Херсоні?

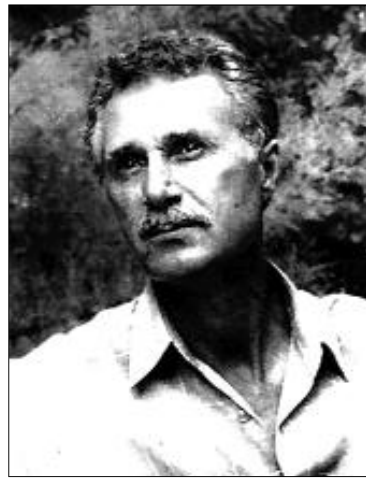
— Болюче запитання. Якщо воно виникає в розмові, то “не все гаразд у данськiм королівстві”. До речі, на подібне запитання мені

ПОЕТ БІЛЯ ВОГНИЩА

Поезія Анатолія КИЧИНСЬКОГО невимушено, органічно талановита. Здається, поетові варто лише вловити ритм — і слова самі складаються у вірші... Це поезія про головне, тож цілком закономірно, що Анатолій Кичинський висунутий на здобуття цьогорічної Шевченківської премії (за книги “Пролітаючи над листопадом” (2004) та “Танець вогню” (2005)).

Поет мешкає у Херсоні, тому я надіслала йому запитання Інтернетом. І брак живого спілкування таки дався взнаки. Я запитую про своє, Анатолій Кичинський відповідає — про своє...

Отримавши відповіді від поета, я перечитала його збірки і зрозуміла, що він таки має рацію, є правда в оцій його стислості, фактично мовчанні, уникненні запитань: усі відповіді — у поезії.

довелося рік тому відповідати в інтерв'ю “Літературній Україні”. Коли ми говорили, що дуже важливо опинитися в потрібний час у потрібному місці, то із сумом думаємо про те, що доля кидає нас, як правило, в непотрібні часи і в непотрібні місця. Таке життя. Херсон і справді глибоко провінційне місто, котре, здається, змиралося з відведеною йому роллю. Як назвеш корабель, так він і попливе. Але мене більше гнітить не стільки це, як те, що хтось у Києві на мій статус херсонця дивиться як на такий, що начебто щось унеможливило.

— У своїй поезії Ви виговорюєте, вимальовуєте із хаосу український космос. І водночас відчувається якесь бродіння втомі та бунту, прагнення вийти за межі, розірвати коло... Проблискує бажання перейти у прозу...

— Натяк у вірші “Січень. Хрещенські морози...” на тяжіння до прози не означає бажання переходу на її територію. А от максимального наблизитися до неї хотілося б.

Зрештою, в деяких віршах я намагався це робити.

— ...І врешті — “Танець вогню”. Але ж чи так-таки “все, що здатне горіти, себе відчуває приреченим”?

— У контексті вірша “Вогонь, танцюючи, перескакує...” саме так, адже в іпостасі вогню постає образ часу, котрий не щадить нічого й нікого.

— Не запитую про найближчих Вам авторів, їхні голоси так чи інакше відлунюють у Вашій поезії. Це Микола Вінграновський, Василь Герасим'юк, Ліна Костенко... І як же без Шевченка? Це його орбіта, поети витворюють образ України, закладений генієм. “В підземку зійдем / На станції Тараса Шевченка”, — пише Василь Герасим'юк, маючи на увазі, певно ж, не станцію метро... Як гадаєте, яка наступна станція?

— Наступна станція у кожного своя. І дай Боже усім їм мати лише світлі назви, котрі б не викликали негативних емоцій.

Марія ЛИТВИН

Зібгалася калачиком душа
і спить, укрита хмаркою тонкою.
І уві сні сама себе втіша
тим,
що до зір
подати вже рукою.
Летять під нею птахи і вітри,
тече Дніпро,
стоїть гора Чернеча,
і вся земля навкруг тії гори
згори —
неначе колесо лелече,
що все кудись котилося колись,
котилося,
крутилося у возі,
і вихоплена пісня з-під коліс
про чаєчку-небогу при дорозі
над ним летіла,
мов чиясь душа,
мов сива хмарка пилу степового,
що так змішався
з сіллю Сиваша,
що й досі в роті солоно від нього...

Моя маленька іскро Божо,
пробач за те, що не тривожу,
що я лише згадати можу
свою дитячу акварель:
як зараз бачу хату отчу,
яку підняти в небо хоче
старий скрипучий журавель.

Як зараз бачу хату отчу,
таку далеку хату отчу,
(невже я плачу?) хату отчу,
де на осонні, клич не клич,
на голий день блакитні очі,
на голий день глибокі очі
заплющив кручений панич,

де між білизною на дроті,
немов на промені, на дроті,
на золотому тому дроті,
чорнява ластівка сидить

і, відслуживши у піхоті,
віддавши молодість піхоті,
шинелька татова висить.

Цвіте акація над маєм,
і те цвітіння не минає.
Цвіте акація над маєм,
ясніє стружка золота.
Це ж тато гоїдалку ладнає,
оту, якої вже немає.
А мама стежку заміта.

І то між ними не горобчик.
Таки на стежці — не горобчик.
Ну хто ж тоді, як не горобчик?
Невже то я? — стоїть отой
ну так на мене схожий хлопчик,
стоїть на мене схожий хлопчик —
мій найліричніший герой.

Високий світ. Низенькі двері.
Широкий світ. Вузенькі двері.
Веселий світ. Печальні двері.
Сіріє татова шинель...
Те все було не на папері.
Те все було. Не на папері.
І звалось те — не “акварель”.

**ЖИВА І СКОШЕНА
ТЕЧЕ В МЕНІ ТРАВА**

...А буде так:
припишуть дерева —
і всесвіт мовби нерухомим стане.
І я відчую вперше і востаннє:
жива і скошена тече в мені трава...

Таки не все в житті було даремним.
Моєї мислі пружна татива
дала політ і рікам, і деревам.
Лиш я не знав, як пристрасно
і ревно
жива і скошена текла в мені трава
жагучою зеленою рікою.

Глибока хвиля, чую, під рукою.
Висока хвиля в серце заплива!
Хмеліє і світліє голова.

Й радіє, що нема їй супокою.
Жива і скошена тече в мені трава,
лиш потім — вічно — наді мною...

Космічний пил і пил земний.
Гуде між ними джміль сумний,
в густих туманностях пилку
шукає ношу негірку.

Липкий пилوک липневих лип
на крила спогадів налип.
Це — ще пилوک, а пил уже
тобі дорогу стереже,
як пес на довгому цепу.

Курить дорога у степу.
Течуть меди у дуплах лип.
І чується далекий скрип:
то, повен висушених сліз,
скрипить старий Чумацький Віз.

Курить дорога у степу,
і ти вже майже усліпу
ідеши, ідеши, ідеши,
струсити прах земний з одерж.

А думка в серці — мов жало:
усе, що буде, вже було.
І пил гірчить, мов дикий мед.
І все відомо наперед.

**ГУБЛЯЧИСЬ
У ЗДОГАДКАХ**

Ти все це бачив на власні очі тоді ще,
коли зір твій був гострим і ти міг
розгледіти
кожну пилінку на крильцях нічного
метелика,

яких він уже соромився,
падаючи до підніжжя свічки.
Ти бачив, як чорним окисом
покривалися маятники і стрілки
годинників
і як під вагою останніх
стіни давали тріщини.

Ти бачив, як люди з дерев здирали
рештки вогню, аби ним відлякати
вовків, що сплутали фреску
на стіні зруйнованого собору
з місяцем.

Ти бачив, як найнетерплячіше
перебігали життя на червоне світло.
Ти бачив, як на шаленій швидкості
дороговкази не вписувалися
в повороти
і як на сірій шкірі асфальту
кров'ю скипався час.

Ти бачив, як час особливо жорстоко
поводився із своїми убивцями,
спочатку не даючи їм спати,
а згодом — і жити,
з цією метою дозволивши їхнім дітям
виросли неабияк швидко.

Ти бачив пацюків, що панічно тікали
з твого паперового кораблика.
Ти бачив кожну соломинку,
за яку можна було вхопитися.
І якщо ти помітив, що зір твій слабне,
то це означає тільки одне:
на світі є речі, які ти хотів би

розгледіти,
аби не губитись у здогадах,
як зараз, наприклад,
помітивши остеронь натовпу
чоловіка, якого раніше десь бачив,
а де і коли — згадати не можеш.

Здається, тоді він стояв так само —
з широко розпростертими руками.
От і доводиться думати руками.
От і доводиться думати надвое:
чи він обійняти кого збирається,
тоді як ніхто в обійми до нього
не поспішає,
а чи скло величезне тримає,
з яким не ввійдеш ані в який
транспорт.
Більше всього, що скло тримає.
Он і кров на долонях.
Таки порізався.

Вогонь, танцюючи, перескакує
з мосту на міст,
з мосту на міст,
з літніх стерень
на купи осіннього листя.

О, цей танець вогню,
що все більше мене спокушає
не стільки його підтримувати,
скільки підсилювати —
то бадиллям, то хмизом,
то щоденниками, то рукописами.

Останні горять, виявляється,
не гірше рецептів лікарських,
а чи сторінок календарних,
а чи іншого паперового мотлоху.

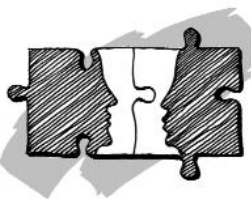
Вогонь поглинає відбитки слів,
затягує погляд
у вир своїх гіпнотичних рухів,
навіює думку про необхідність
приносити йому в жертву
все, що рано чи пізно піде
за димом.

Вже скільки в його обіймах
згоріло нічних метеликів
та наївних облич, котрі
сподівалися
хоча б на світлинах
лишитись незмінними!

Вогонь то підскакує, то присідає,
то уповільнює рухи, то шаленіє,
і все, що здатне горіти,
себе відчуває приреченим.

Сиджу біля вогнища,
і кому яке діло,
що і навіщо я кидаю в нього
і чим я тепер запасаюся:
терпінням чи попелом.

Анатолій КИЧИНСЬКИЙ

ЧЕСТЬ І ГІДНІСТЬ — ДОМІНУЮЧА СКЛАДОВА

Державна податкова адміністрація України затвердила Кодекс честі працівників органів Державної податкової служби. Він реалізує одне з основних завдань уряду: поновлення у громадян України віри у владу, забезпечення відкритості інститутів влади для громадського контролю, подолання корупції. Це стандарти, за якими суспільство оцінює прозорість влади, оскільки Кодекс спрямований на створення умов для підвищення авторитету Державної податкової служби.

Податківці постійно пам'ятають, що вони виконують функції держави й повинні бути гідними звання державного службовця, і своїми діями сприяти зміцненню довіри громадян до податкової системи. Дотримання перелічених принципів у службовій і позаслужбовій діяльності — прямий обов'язок представників податкової сфери.

Працівники ДПІ в Печерському районі Києва постійно працюють над підвищенням професійних якостей під час спілкування, враховуючи громадську думку для покращання своєї діяльності. Якість обслуговування платників податків певною мірою залежить і від змістовної відповіді, і від культури спілкування.

Розуміння проблем платника, людяність сприяють створенню атмосфери взаємодовіри та зміцненню партнерських стосунків між платниками податків і податківцями.

На семінарах, зустрічах із трудовими колективами, засіданнях “круглого столу” платники неодноразово наголошували, що якість їхнього обслуговування в ДПІ в Печерському районі Києва з кожним роком удосконалюється. І найкращою формою встановлення стосунків є постійне відверте спілкування, під час якого обговорюються різні питання, звучать пропозиції, вирішуються проблеми. Працівники податкової інспекції не залишають поза увагою жодного платника податків.

Сьогодні Україна переживає часи реформування податкової системи, головне завдання якої — створити максимально сприятливі умови для розвитку підприємництва, і на цій основі забезпечити постійне наповнення до Державного бюджету.

Створення атмосфери взаємодовіри, зміцнення партнерських стосунків із платниками податків, прозорість роботи, зрозумілість і передбачуваність наслідків конкретних заходів — на таких стратегічних засадах будують нині податківці свою роботу.

Організація і проведення інформаційної та ідеологічної роботи з актуальних питань податкової політики й діяльності державної податкової служби в Печерському районі м. Києва покладено зокрема на відділ зв'язків із громадськістю, засобами масової інформації й масово-роз'яснювальної роботи.

Однією з форм масово-роз'яснювальної роботи, що сприяють забезпеченню зворотного зв'язку між владою і бізнесом, є щомісячні сеанси телефонного зв'язку “гаряча лінія” за участю керівного складу інспекції. Платники податків мають можливість зателефонувати у визначений день і час, запитати про те, що хвилює, й отримати вичерпну відповідь.

Наводимо приклади відповідей на найактуальніші питання, що прозвучали під час останнього сеансу телефонного зв'язку — “гарячої лінії” з питань оподаткування фізичних осіб, проведеного за участю начальника відділу оподаткування фізичних осіб Дмитра Анатолійовича КАРТАШОВА.

ПЕРЕДБАЧИТИ НАСЛІДКИ ДОПОМОЖЕМО ВЧАСНО

— Який мінімальний розмір податкової соціальної пільги в 2006 році?

— Відповідно до пп. 6.1.1 п. 6.1 ст. 6 Закону України від 22.05.2003 р. № 889-IV “Про податок з доходів фізичних осіб” (зі змінами та доповненнями), розмір податкової соціальної пільги дорівнює 50% однієї мінімальної заробітної плати (в розрахунку на місяць), встановленої законом на 1 січня звітного податкового року, — для будь-якого платника податку.

Мінімальна заробітна плата на 1 січня 2006 року встановлена ст. 82 Закону України від 20.12.2006 року № 3235-IV “Про Державний бюджет України на 2006 рік” у розмірі 350 грн. на місяць. Таким чином, при дотриманні граничного розміру заробітної плати (в 2006 році до 680 грн. на місяць), платник податку в 2006 році має право на застосування податкової соціальної пільги в розмірі 175 грн.

— Який граничний розмір заробітної плати, до якої застосовується податкова соціальна пільга в 2006 році?

— Відповідно до пп. 6.5.1 п. 6.5 ст. 6 Закону України від 22.05.2003 р. № 889-IV “Про податок з доходів фізичних осіб” (зі змінами та доповненнями) визначення розміру доходу, що дає право на застосування до заробітної плати податкової соціальної пільги, пов'язано з розміром прожиткового мінімуму на працюючу особу, встановленого на 1 січня звітного податкового року.

Враховуючи, що розмір прожиткового мінімуму на працюючу особу на 1 січня 2006 року становить 483 грн. (встановлено ст. 65 Закону України від 20.12.2006 року № 3235-IV “Про Державний бюджет України на 2006 рік”), граничний розмір заробітної плати (в одного працюючого), до якої застосовується податкова соціальна пільга, дорівнює 680 грн. (483 грн. x 1.4 та

округлені до найближчих 10 гривень) на місяць.

— Чи має право на податковий кредит за навчання дитини у ВНЗ суб'єкт господарської діяльності фізична особа, яка отримувала в 2005 році доходи тільки від підприємницької діяльності?

— Ні, оскільки п. 5.4.2 п. 5.4 ст. 4 Закону України від 22.05.2003 р. № 889-IV “Про податок з доходів фізичних осіб” (зі змінами та доповненнями) встановлено, що загальна сума нарахованого податкового кредиту не може перевищувати суми загального оподаткованого доходу платника податку, одержаного протягом звітного року як заробітна плата.

— За якою формою працівнику необхідно надати довідку про отримані в 2005 році доходи?

— Довідка надається відповідно до п. 19.2 ст. 19 Закону України від 22.05.2003 р. № 889-IV “Про податок з доходів фізичних осіб” (зі змінами та доповненнями) на вимогу платника податку.

В довідці зазначаються відомості про суму виплаченого на його користь доходу, суму застосованих соціальних податкових пільг і суму утриманого податку.

— Чи необхідно подавати декларацію про отримані в 2005 році доходи громадянину, який працював за сумісництвом?

— Згідно з Законом України від 22.05.2003 р. № 889-IV “Про податок з доходів фізичних осіб” (зі змінами та доповненнями), обов'язок подання декларації у платника податку з доходів фізичних осіб виникає у разі отримання ним протягом звітного року окремих видів оподатковуваних доходів (прибутків), із яких при їхньому нарахуванні чи виплаті податок не утримувався, у разі отримання доходів від особи, яка не є податковим агентом, або в разі отримання іноземних доходів.

— Якщо квитанція про слашту вартості навчання сина не збереглася, чи може громадянин підтвердити факт оплати довідкою з ВНЗ та одержати податковий кредит?

— Ні, оскільки відповідно до пп. 5.2.1 п. 5.2 ст. 5 Закону України “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22.05.2003 р. № 889-IV (зі змінами та доповненнями) до складу податкового кредиту включаються фактично понесені витрати, підтверджені платником податку документально, а саме: фіскальним або товарним чеком, касовим ордером, товарною накладною, іншими розрахунковими документами або договором, які ідентифікують продавця товарів (робіт, послуг) і визначають суму таких витрат, тобто платіжними документами. Довідка з ВНЗ про те, що на рахунок цього навчального закладу надійшли кошти за навчання певного студента, не є платіжним документом. Отже, для одержання податкового кредиту слід пред'являти податковому органу виключно зазначені Законом документи.

ЧИМ НЕБЕЗПЕЧНА ЗАРПЛАТА «В КОНВЕРТАХ»?

Працівники відділу зв'язків із громадськістю, засобами масової інформації та масово-роз'яснювальної роботи ДПІ у Печерському районі Києва проводять роз'яснювальну роботу серед населення, мета якої — інформування громадськості про негативні наслідки отримання необлікованих доходів і залучення її до активної участі в подоланні тенденції приховування роботодавцями реальних коштів, що виплачуються найманим особам. Розміщуючи статті у друкованих ЗМІ, повідомлення на радіо, телебаченні та офіційному Web-сайті ДПА в Києві, податківці прагнуть донести до громадян просту істину: отримання зарплати “в конверті” та належний рівень соціального захисту — речі несумісні.

На засіданні “круглого столу” за участю першого заступника начальника інспекції С. Ю. Іщенко, провідних фахівців інспекції та керівників підприємств Печерського району Києва наголошено, що питання виплати заробітної плати “у конвертах” має бути поставлене на громадський контроль. Тільки спільні зусилля податкових органів і громадянського суспільства можуть призвести до позитивних зрушень і на локальному, і на загальнодержавному рівні, сприяючи збільшенню доходної частини бюджету та зміцненню сфери соціального захисту.

РЕПОРТАЖ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СОЦІОПИТУВАННЯ

Соціологічне опитування відбулося в чотирьох місцях центру столиці: станція метро “Печерська”, станція метро “Арсенальна”, майдан Незалежності, вулиця Хрещатик.

Більшість громадян охоче відповідали на запитання податківців. Їхні емоційні відповіді мають елемент зацікавленості й уявності за врахування суспільної думки. Проте траплялися випадки, коли питання власних доходів і матеріального забезпечення громадяни об-

говорювати категорично відмовлялися.

Серед опитаних 22 % мають вік до 25 років, 38 % — від 25 до 50 років та 19 % — більше 50 років, тобто враховано думку працездатного населення різних вікових категорій. 76 % опитаних працюють у Києві, 24 % — в інших регіонах України.

У 60 % працюючих родина мешкає у Києві, у 40 % — в інших регіонах України. Таким чином відстежується міграція населення з регіонів України в Київ у пошуках роботи.

34 % респондентів працюють у державних організаціях, 66 % — у комерційних структурах.

Цікаво, що 44 % опитаних не укладали трудової угоди з роботодавцем, а 56 % мають укладені трудові угоди.

Щодо виплати зарплати, то 34 % респондентів отримують мінімальну заробітну плату за відомістю та кошти поза відомістю, з них: 24 % мають тіньові доходи від 1500 до 2000 гривень та 10 % — понад 2000 гривень, 18 % опитаних громадян — від 1000 до 1500 гривень, 48 % — до 1000 гривень.

48 % отримують легалізовану заробітну плату, із них 73 % у розмірі від 600 до 1000 гривень та 27 % понад 1000 гривень.

18 % респондентів отримують

На засіданні “круглого столу” в ДПІ Печерського району

зарплату лише “в конверті”, причому існують випадки поденних розрахунків.

Пересічні громадяни охоче розповідали про те, як їм виплачується заробітна плата. Тож за аналітикою соціопитування проблема має декілька складових.

По-перше, відпрацьовано механізм, коли частина зарплати виплачується працівникам в розмірі мінімальної і лише ця сума легалізована, показана в звітності й оподатковується. Іншу суму доходу підприємство виплачує “у конверті”. Наслідок такої виплати — безпідставне надання податкової соціальної пільги, що призводить до значних немотивованих втрат бюджетів різних рівнів і зниження за статистичною звітністю реальних доходів громадян. Такий механізм відпрацювали “мінімізатори зарплат”, зокрема суб'єкти господарювання — юридичні особи.

По-друге, задля невідплати заробітної плати та несплати до бюд-

жету податку з доходів фізичних осіб, суб'єкти господарювання реєструють своїх працівників підприємцями за спрощеною системою оподаткування, укладають із ними різноманітні договори на виконання послуг і виплачують їм за це доходи як суб'єктам підприємницької діяльності, уникаючи при цьому виплати зарплати. Таке явище характерне для юридичних і фізичних осіб — СПД.

По-третє, з метою несплати податку з доходів фізичних осіб і соціальних платежів, суб'єкти господарювання виплачують доходи у вигляді позик або оформляють видачу заробітної плати у вигляді коштів, наданих під звіт.

Виплата “тіньової” зарплати позбавляє наших громадян належного захисту на випадок непрацездатності та прирікає на мізерну пенсію в майбутньому. Від цього зазнає значних втрат Пенсійний фонд сьогодні, тобто представники старшого покоління мають жа-

людні кошти на існування й лікування. А працездатні, внаслідок тінізації заробітної плати, не мають можливості забезпечити свою старість. Крім того, занижена база оподаткування негативно впливає на наповнення доходної частини бюджету податком із доходів фізичних осіб, який є бюджетотворювальним для місцевих бюджетів і, відповідно, впливає на рівень самодостатності регіонів, можливість вирішення складних проблем на місцевому рівні.

На запитання: “Чому Ви йдете на такі кроки, як отримання зарплати “в конвертах” — громадяни відповідали, що роботодавець користується складним становищем на ринку праці та низьким рівнем доходів громадян. Це змушує багатьох отримувати зароблені гроші, навіть якщо вони виплачуються з порушенням законодавства.

Шановні громадяни! Пам'ятайте: погодившись на “компроміс” щодо виплати зарплати “в конвертах”, ви сприяєте розвитку тіньових схем і зменшуєте свою соціальну захищеність, позбавляете себе права на пенсію, отримання кредитів і стабільності в житті. Ми закликаємо вас проявити активну життєву позицію, громадянську волю, повагу до себе, оцінивши свою працю та допомогти органам державної влади у вирішенні цієї проблеми. Якщо ви маєте інформацію про виплату заробітної плати в конвертах, повідомляйте ДПІ у Печерському районі м. Києва за телефоном 201-13-68.

• **Сторінку підготував відділ зв'язків із громадськістю, ЗМІ та масово-роз'яснювальної роботи ДПІ у Печерському районі м. Києва**

ПОВЕРТАЄМО ІМЕНА

Минуло більше двох років, як відійшов у вічність Леонід Іванович Лиман — яскравого обдаровання поет, прозаїк, публіцист, літературний критик, активний член МУР (Міжнародного Українського Руху) та об'єднання письменників “Слово”, редактор радіостанції “Свобода”.

Із його відходом ніби ще раз померли для нас Є. Маланюк, М. Орест, В. Державін, І. Костецький, Ю. Лаврінченко, Ю. Шевельов — характеристики, з якими поет був у дружніх стосунках, співпрацював, листувався.

У некролозі за підписом Івана Дзюби, Ростислава Доценка, Миколи Жулинського та інших відомих літературознавців є такі слова: “Перестало битися серце письменника цілжиттєвої драматичної долі, три чверті земного буття якого минули поза Україною, і майже весь творчий доробок постав поза нею, хоч змістом та духом був суціль українським”.

Леонід Лиман — один із найобдарованіших представників української літературної діаспори у США, народився 1922 року в селі Малі Сорочинці, в сім'ї священика на Полтавщині. Шкільні роки провів у селі Соснівка поблизу Гадяча, де батько мав церковну парафію. По закінченні Гадяцької середньої школи навчався в Харківському педагогічному інституті. Багато спогадів роїться в моїй пам'яті про цю дивовижно талановиту, скромну, душевно чисту і добру людину.

Леонід — мій найдорожчий друг дитинства й юності. Разом навчалися в Соснівській неповно-середній школі, разом закінчували Гадяцьку школу № 1, разом у 1939 році вступали до інститутів у м. Харкові — він до педагогічного, я — журналістики.

Багато горя і страждань довелося пережити майбутньому поетові. Голодомор 1933-го, колективізація, сталінські репресії — усе це в юності зачепило чорним трагічним крилом і Леоніда, відбулося на його майбутній драматичній літературній і життєвій долі.

30-ті роки. Руїнація храмів, церков, пам'яток культури й мистецтва. Безглузда і жорстока боротьба з релігією. Репресії. Розстріли. У Гадяцькій тюрмі сталінські кати знищують репресованого отця Івана — батька Леоніда. Старший брат Дмитро — студент Харків-

ВІН З НАМИ І СЬОГОДНІ

ського енерго-механічного технікуму, помирає від сухот, а мати накладає на себе руки.

Хлопчина-школяр залишається круглим сиротою. Його опікує соснівська громада.

Поетичний і літературний дар Леоніда проявився рано. Перші поезії шкільних років друкувалися в періодичній пресі — районній та республіканських газетах, молодіжних журналах.

Під час Другої світової війни Леонід Лиман емігрує до США.

Його поетична творчість привертає пильну увагу зарубіжного читача. Літературна критика діаспори тих часів писала: “Лиман — наша найкраща надія серед молодшого покоління поетів на еміграції”. Зокрема літературний критик Володимир Державін у журналі “Україна і світ” (Ганновер, 1952 р.) зазначав, що Лиман як поет-лірик, публіцист і літературний критик належить до тих, надто нечисленних у нас — як і скрізь — письменників, чия творчість позначена певними рисами геніальності”.

Багато схвальних відгуків отримав і його автобіографічний прозовий твір “Повість про Харків”. Перекладений англійською мовою, він мав широкий попит у читачів зарубіжжя.

Останні роки Леонід Лиман працював науковим співробітником Української Вільної Академії наук у США (УВАН).

До 80-річчя поета у видавництві “Задруга”, Київ, за редакцією літературознавця, дослідника його творчості Ростислава Доценка, вийшла у світ перша книга творів Леоніда Лимана “Пам'ять” (поезія і проза). Готується до видання друга книга. Його поезії полюблять читача з першого рядка. Проникнуті лірико-філософським настроєм, глибиною думки й досконалою художньо-поетичною витонченістю, зігріті зворушливою синівською любов'ю до рідної Української землі — їх неможливо читати без хвилювання.

*Будуть весни, акації квіти,
Ще багато складеться пісень.
Хай тобі тільки щастя приносить,
Кожний сонцем осяяний день.
Хай простори твої голубіють,*

*Колосяться зелені поля...
Найбагатішою в світі хай стане
Невмирущої сили земля”.*

“Україні”.

У житті Леоніду Лиману були властиві рідкісна скромність, малослівність, сконцентрованість у думках. Говорив мало, але по суті. Багато працював, був обов'язковим і пунктуальним.

Своє життя поет прожив гідно, з любов'ю до ближнього, до рідної України, до малої своєї Батьківщини.

“Він жив для людей і вельми їм прислухився” (*Із некролога в діаспорі*).

Таким Леонід Іванович назавжди залишиться в пам'яті всіх тих, хто його знав. Людина світлої душі, чистого серця й безмежної доброти. Людина з великої літери, він і сьогодні з нами.

• Павло РУДЧЕНКО,
м. Київ

СЛОВО ПРОЩАННЯ

Давно-давно, може, років із двадцять тому, Андрій Німенко написав вірші, й рядки з них стали крилатими:

*О, я хотів би вічно жити,
Але спасибі — і за мить!..*

Цитувалися, звісно, вірші й при авторові — і він усміхався, гарно усміхався своєю стриманою усмішкою мудреця, за якою наче завжди залишається значніша од висловленого вголос таємнича несканованого, усього того, що постає за ним, — у глибинах думки, почуття, настрою, можливо, точніше, духовного світу людини, що його вдалося — влучним словом! — відкрити для інших. Хоча зміст рядків очевидний і драматичний, у згадці про них наче поставала тільки одна правда сказаного — про красу життя і щастя, неповторну у своїй наповненості сушим мить... Але в ті незабутні, світліші чи сумніші, і тепер уже такі неповторні дні дружби й

ПОНАД ОБРІЕМ СТЕПУ...

**1 лютого 2006 року помер
відомий український художник
і поет Андрій НІМЕНКО**

спілкування з Андрієм Німенком цей жорсткий відтінок думки поета про минулість земного наче й не гнітив, мовби цілком поступався захопленому настрою перейнятості життям.

...Настав гіркий час пізнати не тільки радість, а й велику печаль цих рядків... Мить життя відданого художника і поета Андрія Німенка на землі минула, і немає їй ані продовження, ані заміни не буде. На вісімдесят першому році життя пішов він за земні обрії, що ні кінця їм ні краю, як у його рідних степах чи в зоряних безвістях, до яких так часто зводив погляд понад усіма суетами й тривогами земними.

Надивовижу спресованою, наповненою працею і любов'ю була ця мить!.. До останнього, аж до лікарняних палат, у дні тяжкої хвороби (що спіткала його на звичній за десятиліття дорозі — до майстерні), він поривався до життя і сподівався на продовження своєї щасливої миті у ньому. Вже у безнадійному стані знаходив у собі сили усміхнутися тим, хто відвідував його. Він сповідував любов і до останньої своєї книжки поезій обрав епіграф із Григорія Сковороди: “Любов виникає з любові... Любов є джерело всякого життя...” З любові постала і його різнобічна обдарованість. У багатьох мистецьких жанрах він поспішав її втілити: як скульптор в образах сучасників і видатних діячів національної культури та історії; як художник — у витончених настроєвих пейзажах рідного краю; як поет — у проникливих ліричних рядках про життя і мистецтво.

Він працював — і за роботою не встиг

постаріти, жив думками про майбутнє — і не поспішав складати заповіт... Знову сподівався поїхати в улюблену Іванівку, село у рідній стороні, що останніми роками стало для нього надійним степовим причалом для роздумів і творчості. Та й подивитися хотів, як облаштовується у містечку Долинському постійна виставка малярських робіт, подарованих землякам. Збирався без настроїв прощальних — звичайна подорож, нова зустріч. Літній чоловік, заглиблений у роздуми про час і людське життя, ніколи не говорив про смерть. Можливо, її й справді, мій старший друже Андрію, немає... Бо як же пізнати цей світ без пам'яті та уяви?! Без звертання думкою до тих, хто пішов, як до живих?! Мабуть, про це писав і твій тезко — Андрій Малишко, уявляючи своє земне вже поза вічним пругом:

*Але й таке бува, можливо,
Як кажуть, в снах і наяву,
Лучиться раптом дивне диво:
Що я помру і оживу.*

*А ви, вертаючись до краю,
Калину зріжете й по ній
Усе пізнаєте: ну й грає,
Таке говорить, промовляє,
Як промовляв, було, Андрій.*

...Тож і розмова наша не над труною, а наче над степовим обрієм, за яким — нова далина, і кінця якій немає.

• Анатолій СКРИПНИК

РЕЦЕНЗІЯ

ПОЧАТОК НЕСКІНЧЕННОГО

Поет Богдан Чепурко, який видав нову книгу віршів “Викрадення Європи” з власними кольоровими ілюстраціями, давно працював притаманно тільки йому систему цінностей. Його поетичне словознавство й теорія самопізнання все ж більше спираються на духовні етичні чинники, в яких варіюється тяглість життя, доля суспільства і людини загалом. Назву книги визначив міф про викрадення Європи Зевсом та наслідки тієї античної язичницької акції. Упродовж історії цей міф активно інтерпретували в культурах багатьох народів, особливо поети й живописці, які творили про це яскраві картини (К. Лоррен, В. Серов), не завжди замислюючись над релігійним, ба й соціокультурним значенням того явища...

Б. Чепурко не дотримується виробленої схеми цього міфу, трактуючи його парадигму за сучасними духовними критеріями й оцінками суспільного розвитку. Міф про викрадення Європи для нього — це культурний феномен, і репліка, і прецедент для полеміки з новим, але трухлявим світом.

Книга новаторська вже за охопленням часопростору та особистісним простеженням європейських моральних принципів, до яких в автора так багато застережень і позицій, додатково сформульованих в есе “Повернення викраденої Європи” (По мові — післямова). У поезії та есе вони лише перегукуються своїми основними диспозиціями, розкриваючи можливості асоціативних розмислів або й навертаючи нас до історії тривогого формування світової цивілізації. Автор, безумовно, проштудював певні моменти проблеми, але й при цьому ліпше було б подавати свої міркування не так категорично, хоч і розуміємо, що книга його художня. До честі Б. Чепурка, — він знаходить власний ключ до дверей поетичного ідеалу. Мабуть, немає особливо значення, чи досягне поет своєї мети. Для метафізичного дійства, — а поезія є такою, — важливо засвітитися правдою, що спонукає бути вірним Творцеві.

Богдан Чепурко не лише відображає дух української культури, давнини й сьогодення, він виявляє у своєму народові доброчесність і святощі, які мають непроминальну цінність, і на які не сміє посягати запродавець чи по духу чужий. Його поетична мова гнучка і завбачлива.

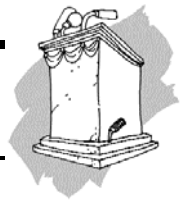
Домінантна тематика книги відхилила містичний сенс міфу про викрадення Європи і завбачає спонтанне очищення від наслідків його негативного впливу. Міф, як вважає автор, виявився надто реактивним, а корозія глибокою, тому процес очищення — важкий, але оновлюючий душу і плоть.

Поет бачить своє завдання в тому, щоб переконати читача повернутися до первозданої системи координат, пізнати небесне, радісне, виважене. Для Б. Чепурка Бог — не стандартне поняття про вищу сутність, а втаємничена віра у його істинність і молитвенне діяння в ім'я його любові і доброти.

Поет свідомо орієнтує слово на тривання у духовній культурі нації, тут він і боронить його, і вивіряє у протисторості феноменів буття-небуття. Він не змагається з міфом як таким, а вимагає від нього чесної соціокультурної роботи.

Богдан Чепурко — істинний поетичний мрійник. Але мрія стає дійсністю. Слово — це робота. Тому він і доскіпливий практик поетичного духу. Його ідеали правдиві, позитивні, гідні високих оцінок. Хай по вірі його і збувається поетична молитва та праця.

• Григор МОВЧАНЮК,
м. Вінниця

ЄВРОПА І КОМУНІЗМ

Приклад такої європейської двополюсності — перша частина зимової сесії Парламентської асамблеї Ради Європи, яка відбулася 23—27 січня 2006 року в Страсбурзі. Для України два питання з дуже насиченого порядку денного мали особливий інтерес, наголошують члени постійної делегації. Це питання про “Потребу в міжнародному засудженні злочинів тоталітарних комуністичних режимів” і питання про енергетичну безпеку Європи. І хоча перше питання в Україні вже широко обговорювалося, повернімося до деяких нюансів, аби зрозуміти, чому його було вирішено лише частково. Члени ПАРЄ приділили велику увагу доповіді “Потреба в міжнародному засудженні злочинів тоталітарних комуністичних режимів”, яку підготував комітет ПАРЄ з політичних питань (доповіді — Г. Ліндبلاد, Швеція). Список бажаних виступити з цього питання налічував понад 60 осіб. Правда, не всі з них були готові підтримати це, із трибуни Асамблеї лунали також діаметрально протилежні погляди.

Виступаючи на підтримку доповіді, члени Асамблеї З. Немет і М. Ерші (Угорщина), К. Сакс (Естонія), Іванов (Болгарія), Б. Шрайнер (Франція) наводили приклади геноциду з боку комуністичних держав щодо власного народу, вказували на те, що документ не заперечує ідеології, а розкриває конкретні злочини тоталітарних комуністичних режимів, які за масштабністю можна порівнювати зі злочинами нацизму. Парламентарі зазначали, що молоде покоління європейців чекає від Асамблеї такого рішення, яке б засвідчило справжню відданість демократичним цінностям, а не сповідування кон’юнктурної моралі. Також прихильники доповіді наголошували на тому, що жертви

ОДНА ЄВРОПА – ДВА РОЗУМІННЯ ДЕМОК-

Нині з уст прихильників російської інтеграції часто лунають заяви, що Україна як держава й українці як нація не потрібні об’єднаній Європі. І перераховуються вимоги, які перед Україною ставлять країни ЄС. Якщо об’єктивно подивитися на ці процеси, можна сказати: для мешканця Східної Європи важливе те, що для мешканця західної її частини може видатися другорядним.

цих злочинів потребують щонайменше моральної реституції.

Частина представників української делегації (О. Бондаренко, М. Гладій, О. Климуш, Б. Костинюк, К. Ляліна) виступала з ініціативою, щоб до документа з цього питання (вони сподівалися, що це буде рекомендація для Комітету міністрів РЄ) внести пропозицію проекту рекомендації з пропозицією визнати голодомор 1932—1933 рр. в Україні геноцидом проти українського народу, організованим тоталітарним комуністичним режимом. Ліва частина української делегації ухилилася від розгляду цього питання.

На відміну від української делегації, поділеної за партійними інтересами, росіяни прибули до Страсбурга з твердою державною настановою якщо не зрівати розгляд цього питання, то хоча б прийняти документ у якомога м’якшому варіанті. Г. Зюганов розкритикував основні положення доповіді, визнав її упередженою, неактуальною і підготовленою не належним чином. Росіяни наполягали, що разом із засудженням злочинних діянь режимів, які називали себе комуністичними, пропонувався на голосування у Раді Європи документ засуджує і певну ідеологію, а це неприпустимо, зокрема тому, що симпатії комуністичних ідей складали ос-

нову визвольних рухів у багатьох країнах. Інший представник Росії К. Косачев зауважив, що документ не містить відповіді на питання, чи всі комуністичні режими, за визначенням, тоталітарні.

Однак вирішальним був виступ Жириновського. Російський віце-спікер звинувачував Україну в тому, що пропонується нею поправка — це спроба “вирвати” від Європи трохи грошей. Позиція частини української делегації і наступальна позиція росіян стала причиною того, що за результатами обговорення з питання про “Потребу в міжнародному засудженні злочинів тоталітарних комуністичних режимів” було прийнято лише резолюцію. Якщо порівняти з українськими документами, то це відповідник постанови національного законодавчого органу. Щоб документ набув статусу правового і для виконання в усіх країнах Ради Європи, за нього мали віддати 2/3 голосів від кількості присутніх. Однак у результаті рекомендації ПАРЄ не набрали потрібної кількості голосів і вважаються відхиленими.

А що це означає на практиці? Хоча в резолюції ПАРЄ йдеться про індивідуальні й колективні вбивства й страти, знищення лю-

Президент ПАРЄ Рені ван дер Лінден

дей у концтаборах, голодомор, депортації, тортури, примусову роботу й інші форми колективного психічного терору, російські історики й політики зможуть і надалі називати все “буржуазно-націоналістичними фанатеріями”, “розпалюванням антиросійської істерії”. Нині жодна сила не змусить росіян подавати в шкільних підручниках історію такою, якою вона була насправді, а подаватимуть її такою, якою вона потрібна для виховання духу великодержавного месіянства.

Розуміючи можливі наслідки неприйняття рекомендації ПАРЄ, запитую у членів української делегації, чи ця проблема остаточно похована? Депутат Олена Бондаренко каже, що практично немає підстав найближчим часом повернутися до цього питання. До того ж ніхто зі старих європейських демократій не захоче сваритися з Росією з приводу вкрай важливого питання для молодих європейських демократій.

Невже РФ має аж такий великий вплив, що змогла заблокувати прийняття надзвичайно важливого для побудови єдиного європейського організму питання?

— Тут явище складніше, — продовжує О. Бондаренко. — Навколо зриву розгляду цієї проблеми активізувалися ліві фракції у ПАРЄ. А з боку старих європейських демократій, які ніколи не відчували на собі “принад” тоталітаризму, відчувається безтурботне ставлення до можливого лівого рваншу. Він якщо станеться, то далеко від їхньої “хати”. Тому представники старих демократій наполягали на тому, що питання про злочини комунізму розглядати недоречно. Натомість нові демократії наполягали на необхідності його розгляду.

І це не єдиний приклад двох різних бачень європейських проблем із різних вікон єдиного європейського дому. До них належить зрив Росією невідкладного розгляду питання про енергетичну безпеку Європи. Він розглядатиметься у режимі, проходячи через усі профільні комітети. Тому ніхто не може дати гарантії, що це станеться уже в квітні або червні нинішнього року.

Свідченням різного бачення однакових проблем є також розгляд питання про так звані “таємні в’язниці” в державах-членах Ради Європи. Під час дискусії з цього приводу думки європейських парламентарів розділилися. Представники ще молодих європейських демократій наполягали на відсутності прямих доказів, які б підтверджували існування таємних центрів ув’язнення в Європі, та висловлювалися за неприпустимість підбурювання до антиамериканських настроїв. Представники старих демократій із Данії та Італії навпаки наголошували на існуванні таких центрів і наполягали на детальній перевірці своїх молодших колег у колі європейської демократії.

● Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

КРАЇНА РАД

У чому річ? Звідки такий акціотаж? Адже зацікавлення місцями в локальній владі виявили не тільки політичні маргінали, а й особи з цілком респектабельними позиціями. Лідер Партії патріотичних сил Олександр Зінченко, більше знаний як “невдаха-виривач” корупції в оточенні Президента, заявив про свій намір балотуватися і до Верховної Ради, і до Чернівецької обласної ради, і до Київради. Екс-боксер і лідер блоку Пора-ПРП Віталій Кличко теж оголосив про намір стати “київським головою”. У мери Чернігова митить депутат-соціаліст Микола Рудьковський. Навіть високопоставлені чиновники, здається, не проти змінити міністерські посади на “скромне” місце в локальній владі. Принаймні такий висновок можна зробити, коли чуєш, що міністр внутрішніх справ Юрій Луценко публічно заявляє про намір балотуватися до Київради, а Секретар РНЕО Анатолій Кінах очолює виборчий список кандидатів від своєї партії до Луганської обласної ради.

Тому ще наприкінці минулого року депутати багатьох місцевих рад, очікуючи на таке зацікавлення високопоставлених конкурентів, а отже, остерігаючись, що може й не вистачити їм місця в радах наступного скликання, вирішили застрахуватися, збільшуючи кількість місць у радах. Згідно з законом “Про місцеве самоврядування в Україні”, збільшувати кількість депутатів у місцевих радах можна не пізніше ніж за 90 днів до чергових виборів до місцевих рад. Оскільки наступні вибори відбудуться наприкінці березня, кінець грудня і став тим часом “ікс”, до якого місцеві депутати могли розширити межі своїх рад для наступного, щоправда,

ЦЕ СОЛОДКЕ СЛОВО «ДЕПУ-

Упродовж останніх двох тижнів можна було спостерігати нечуване досі зацікавлення депутатів ВР, міністрів і лідерів партій місцями у виборчих списках до органів місцевого самоврядування. Вочевидь, така тенденція не стала новиною для нинішніх депутатів місцевих рад різного рівня. Адже ще кілька тижнів тому вони розширили кількісний склад своїх органів влади до максимальних меж, дозволених законом.

скликання.

Тільки упродовж останніх двох тижнів 2005 року рамки майбутніх обласних рад розширили народні обранці Львівщини (з 81 до 120), Харківщини (з 68 до 150), Дніпропетровщини (з 80 до 120) та Вінниччини (з 80 до 100). Для неозаінформованих із відповідним законом читачів наголошимо — розширили максимально. Верхню межу, до якої можна збільшувати кількість депутатів органів місцевого самоврядування, визначає також закон щодо кількості мешканців даного регіону. Наприклад, в області чи місті, де мешкає до одного мільйона осіб, депутатів може бути не більше 90, у регіоні з населенням до двох мільйонів — не більше 120 депутатів, а там, де понад два мільйони, — максимум становить 150 народних обранців.

Передовиком у цій справі, як і годиться, стала столична міська рада. Київрада ще 8 грудня збільшила кількість своїх депутатів на наступне скликання із 90 до 120. Враховуючи те, що в Києві кількість і мешканців, і виборців “перевалює” за два мільйони, можна вважати, що столичні депутати й так проявили стриманість і поміркованість. Адже, за законом, мали право збільшити кількість депутатських місць до 150. І прецедент відповідний є: наприклад, міська ра-

да Берліна з населенням 3,5 млн. осіб налічує 141 депутата. Є протилежні приклади. Наприклад, у тримільйонній Варшаві членів ради — 60, а в московській Думі — усього 30. До того ж є підстави вважати, що “скромність” київських міських депутатів викликана ще й технічними обмеженнями. Проблема в тому, що на сьогодні в Київській раді не вистачає навіть стільців на 120 депутатів, не кажучи вже про 150 і про те, що на таку кількість “місць” нинішнє приміщення не розраховане. Не виключено, що така ситуація склалася й у інших обласних, районних чи міських радах.

Отож виникає запитання: у чому потреба такого раптового збільшення кількості депутатів? Тим більше, що це додаткове навантаження на державний бюджет загалом і місцеві бюджети зокрема. Наприклад, річне утримання одного київського депутата коштує державі 900 тисяч гривень. Неважко порахувати, що додаткових 30 народних обранців столичному бюджетові обійдуться у 27 мільйонів гривень. У регіонах ці затрати значно менші. Та все ж виникає запитання: чим виправдати такі затрати? По-перше, впровадження політреформи додасть нових повноважень і нових ділянок відповідальності органам місцевого самоврядуван-

ня. По-друге, ймовірно підвищенням ефективності діяльності ради в цілому і кожного депутата зокрема. Зрозуміло, що зі збільшенням кількості депутатів автоматично зменшується кількість виборців, за яких вони відповідають, а отже, — теоретично зростає кількість проблем мешканців, які можуть допомогти вирішити депутати. Теоретично. Але чи на практиці пересічний мешканець вірить в ефективність депутатської допомоги і в те, що при збільшенні депутатського корпусу кількість проблем громадян зменшиться?

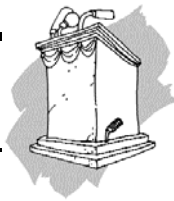
Подібні запитання виникають не лише в автора статті, а й у самих депутатів. Найпослідовнішими противниками розширення меж місцевих рад виявилися депутати від партії “Батьківщина”, тобто нинішні БЮТівці. Наприклад, у Львові тільки фракція “Батьківщини” не підтримала ідеї збільшення кількості обласної ради. Те саме й у Києві. Щоправда, тут позицію партії висловив один із чільних БЮТівців Микола Томенко. На його думку, справжньою причиною для збільшення місць у радах різних рівнів є зріст зацікавлення перевагами майбутнього депутатства в окремих категоріях громадян. “Попит представників бізнесу на купівлю депутатських мандатів уже в кілька разів перевищив пропозицію, — зазначив

нещодавно экс-гуманітарний-віцепрем’єр, — а ціни на депутатські місця в Київській раді виросли в геометричній прогресії після прийняття закону про депутатську недоторканність, яка стала наслідком меморандуму Ющенка—Януковича”.

Натомість голова Центру політичних цінностей Олесь Доній вважає, що розширення рад місцевого рівня — процес досить об’єктивний і викликаний щорічним кількісним зростом представників регіональних і місцевих еліт. Для багатьох із них місце в раді є підтвердженням статусу належності до місцевої еліти. Інша річ — особи, котрі вже належать до державної еліти. Виникає сумнів, чи справді в разі перемоги ці люди “засідатимуть” у радах регіонального чи локального рівнів. Швидше за все виберуть Верховну Раду або міністерські портфелі, а місця, здобуті своїм авторитетом в органах місцевої влади, вивільнять для однопартиївців, котрі не мають “на місцях” достатнього авторитету.

Про моральний бік таких “комбінацій” навіть не згадуватиму через його очевидність. Дозволю собі нагадати, рік у рік мешканців України стає все менше. Зате депутатів — усе більше. Упродовж трьох останніх тижнів грудня депутатський корпус місцевих органів самоврядування зріс на кілька сотень осіб. Чи є в цьому доцільність, — можна сумніватися. Але що таке нестримне бажання є у багатьох місцевих “діячів” — безсумнівно. Як кажуть у народі, “поганий той депутат, що не хоче стати ще раз депутатом”.

Володимир ПАВЛІВ

КОНСТИТУЦІЙНИЙ

ОСНОВНИЙ ЗАКОН

Обговорення стократ продискутованої, а почасти й одверто набридлиї і заявленої теми видалося досить конструктивним і пізнавальним. Учасники “круглого столу” розглядали інституційно-правовий бік цієї проблеми. Україна, за висловом Юрія Ключковського, отримала “діряву Конституцію” з неналежною якістю виписаного тексту. Головним чином, конституційні діри сяють у статтях 85 та 87, де йдеться про всі можливі випадки припинення повноважень Кабміну за рішенням українського парламенту. І досі важко розтлумачити відверто екстравагантне рішення про відставку уряду Ю. Єханурова. Після набрання чинності Закону “Про внесення змін до Конституції України” від 08.12.2004 Верховна Рада може або відправити уряд у відставку за заявою Прем’єра або, розглянувши за поданням щонайменше 150 депутатів питання відповідальності уряду, прийняти резолюцію недовіри або ж звільнити окремих членів Кабміну, включно з Прем’єр-міністром. Процедура звільнення не виписана в чинному Регламенті Верховної Ради. І фактично Верховна Рада звільнила уряд за не дотриманою процедурою прийняття резолюції недовіри, назвавши це все відставкою. Одним словом, — абсурд. Загалом “круглий стіл” укотре унаочнив для всіх присутніх, що правовий нігілізм і волюнтаризм є вельми не принадною виборчою половою українського квазіпсевдопарламентаризму. Зрештою, славнозвісне рішення Верховної Ради яскраво засвідчило й те, що “конституційні діри” не є продуктом заангажованої уяви нашоукраїнців, зокрема і присутнього на “круглому столі” Юрія Ключковського. Хоча у дискусії не брали участі представники тих політичних сил, що займають інші позиції щодо конституційної реформи. Тому позиція НСНУ щодо конституційної реформи урівноважувалася лише експертною та академічною думкою.

Остання була представлена цілою плеядою колишніх суддів Конституційного Суду України, а нині викладачів академії, які були одностайними у визнанні недоопрацьованості нового тексту Основного Закону нашої держави. Микола Козюбра, завідувач кафедри державно-правових наук, наголосив на тому, що змішана форма державного правління об’єктивно найприйнятніша для суспільств, яким бракує вкоріненої, стабільної демократичної традиції. Як зауважив декан правничого факультету Андрій Мелешевич, відповідно до емпіричних даних саме парламентські республіки схильніші до демократичного врядування. Водночас у західному політико-правовому дискурсі такий феномен, як “президентсько-парламентська або ж парламентсько-президентська республіка” не фігурує, оскільки сама методологія огляду державного механізму інша. Так звані дискреційні повноваження конституційного органу, тобто повноваження, які цей орган може здійснювати абсолютно самостійно, є визначальним чинником конституційного рельєфу державного поля. Дискреційні повноваження Верховної Ради не можуть і не повинні бути широкими, адже це створює загрозу парламентській безконтрольності й уседозволеності. На думку Миколи Козюбри, зміни до Конституції закріплюють за українським парламентом достатній обсяг таких повноважень. “Parliamentarism” або “presidentialism” — два ключових поняття для розгляду форми правління в західноєвропейському політологічному дискурсі. Існу-

Коли новообраний Президент України, вступаючи на свій пост, складає на засіданні Верховної Ради України присягу, то одну руку він кладе на Біблію, а другу — на Конституцію України. Цей політичний ритуал покликаний символічно утвердити два сакральні, засадничі джерела державницької моралі, на які зобов’язаний спиратися лідер нації. Проте Закон Державний, тобто Конституція, схоже, нестримно висковзує з-під президентської руки й парламентського осягнення, що явно не корелює з його конститутивною засадничістю і сакральністю. Буревії парламентсько-урядової кризи, панічне перечитування змінених положень Основного Закону, безкінечний конституційний перформанс потужно наелектризують політичне життя України. Як наслідок, проблема політико-правової реформи цілком легітимно входить до сьогоденного політичного порядку денного. Суспільно-політичні та правові студії в Києво-Могилянській академії за своїм гуманістичним покликанням і призначенням мають оперативно й глибоко переосмислювати проблематику чинного суспільного порядку денного і видавати на-гора фундаментальний аналіз найпроблемніших питань. У рамках цьогорічних “Днів науки” НаУКМА було зроблено чергову спробу такої академічної рецесії на “круглому столі” “Політична і правова реформа в Україні: стан та перспективи”, проведеному спільно з факультетом правничих наук та кафедрою політології.

ють різноманітні варіації повноважень у конкретних політичних системах, а коли йдеться про змішану форму правління, то фактично залежно від наявності чи браку пропрезидентської більшості в парламенті відбувається поперемінне чергування парламентаризму й президентства в межах однієї системи. Крім того, згідно зі зміненою Конституцією, Президент України зберігає своє право законодавчої ініціативи й право вето на прийнятті Верховною Радою закони, що є важливим індикатором ступеня “президентськості” чинної форми правління. Зрештою, вододіл між президентсько-парламентською і парламентсько-президентською республіками штучний. На практиці має відбутися не стільки переділ повноважень, скільки ефективний і продуманий баланс. А ось цього якраз украї бракує чинному Основному Закону.

Володимир Стретович, народний депутат, викладач Академії, у виступі на “круглому столі” відкрив, окрім нормативно-інституційної, конкретно-історичну складову проблеми. Як член тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питання проведення конституційної реформи, голова комітету ВР із питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією, він спостерігав ті кулуарні навколоконституційні обробки, що розгрізувалися на вулиці Банковій у 2000—2004 роках. Зі слів Володимира Стретовича вимальовалася приблизно така схема роботи комісії: увечері відбувається зустріч з Леонідом Кучмою, на якій Президент згоджується на пропозиції комісії, а наступного дня Президент відмовляється від погоджених із ним пропозицій. Очевидно, не легітимні інститути розроблення конституційної реформи, як-от: тимчасова спеціальна комісія ВР або ж експертні кола, — а підклимний, у жодну Конституцію світу не вписаний інститут сірих кардиналів кучмівської політики був центром розроблення й прийняття стратегічних конституційно-реформістських рішень. Унаслідок цього маємо непростий процедурно-нормативний і полі-

тичний кросворд. Цікаво, що В. Стретович, на очах якого змінювали Конституцію, виступає за скасування Закону “Про внесення змін до Конституції України”. Його аргументація правових підстав лаконічна: “Порушення процедури унеможливило рішення. І кожний суддя про це знає”.

Микола Савенко, викладач кафедри державно-правових наук і колишній суддя Конституційного Суду, навів вельми цікавий факт: завдяки інституту референдуму Гітлер прийшов до влади і провів більшість фундаментальних змін конституційного ладу Німеччини. Якщо ж говорити про можливість всенародного голосування щодо змін Основного Закону, достеменно не зрозуміло, що має голосуватися: чи вже внесені до Конституції зміни, чи нові зміни, чи частково нові, а частково старі? Якщо говорити про нові зміни, то більшість згаданих на “круглому столі” “конституційних дір”, як-от нез’ясованість процедури затвердження Регламенту ВР або ж плаваючий термін проведення виборів до ВР — є вузькофаховими нормативними нюансами, що не відповідають масштабам і завданням референдуму. Якщо ж йдеться про збереження президентської домінантності у формі правління, то, ймовірно, нова владна команда не оперує максимально повним знанням інституційних і владних законів, за якими, так і кортить наголосити ще раз, головне — філігранний баланс, а не монограна повноважна диспропорція.

Загалом з усіх виступів на “круглому столі” вимальовалася така картина: чинні зміни до Конституції занадто далекі від ідеалу, щоб із ними можна було миритися, але водночас вони занадто близькі до беззаперечної легітимності, щоб їх так просто можна було змінити. Для проведення змін “змін” (тавтологія навмисна) існує три шляхи: референдум, прийняття відповідного рішення новим складом Конституційного Суду або прийняття цього рішення Верховною Радою нового скликання. Проблема несформованості Конституційного Суду вже “наїла оскому” українському політикуму.

Микола Савенко звернув увагу на вельми промовисту річ: у багатьох європейських конституціях не прописані умови й підстави розпуску парламенту. Натомість існує певна звичаєва політична практика розпуску законодавчих органів, за якою нездатність парламенту сформувати єдиний орган конституційної юрисдикції цілком може вважатися достатньою підставою для розпуску парламенту. Проте в українських реаліях Конституційний Суд поки що є лише потенційним гравцем у конституційних іграх. Щодо спроможності нового складу Верховної Ради переглядати конституційну реформу, то в цілому вона є не поганою, якщо зважити на високий рейтинг Юлії Тимошенко, яка, щоправда, останніми газоконденсатними місяцями частенько змінює своє ставлення до конституційної реформи. Також на “круглому столі” лунали критичні зауваги щодо неприпустимо незначної ролі судової гілки влади в системі державного управління. Слів і думок суддів просто не чути в державі — так можна охарактеризувати проблему.

Доволі ефективним був спровокований представниками кафедри політології поворот дискусії від інституційного, формально-правового вимірів проблеми до ціннісного наповнення інституційних трансформацій. Наталя Амелюченко, викладач кафедри політології НаУКМА, стверджує, що, говорячи про постапейні неузгодженості, юридичні колізії, кулуарні розрахунки, вкрай важливо зважити на ціле-раціональну та ціннісно-раціональну мотивацію основних політичних гравців. Прийняті зміни до Основного Закону України є компромісом між бізнесовими, корпоративними, політичними інтересами, а не знаменником спільних цінностей. І це — фундаментальна проблема українського політичного дискурсу. Як налогошував під час дискусії Володимир Кущіренко, викладач кафедри політології, важко не вгледіти облудності та безпідставності всіх посилань при проведенні конституційної реформи на інтереси українського суспільства, на національні інтереси України. Адже українське суспільство насправді достеменно ще не досліджене, а поняття “національні інтереси” чи не найтуманніше у політичному житті України, оскільки його дефінування вимагає розуміння того, хто ми є. І ось тут, імовірно, ми підходимо до центрального нерва надскладної і масштабної проблеми. Олександр Дем’янух, завідувач кафедри політології НаУКМА, слушно зауважив, що можна зібрати тисячу експертів і вислухати їхню думку щодо конституційної реформи, проте чи змінити це щось реально в політичній культурі та поведінці українського парламенту і чи допоможе конкретному українцеві? А ось у цьому питанні відкривається центральний нерв усього українського політологічного дискурсу, і має цей нерв два відгалуження: одне в напрямі повної відчуженості від реального життя та практичної неіспроможності експертно-неурядового впливу знизу на прийняття рішень на верхівці владної вертикалі, друге — у напрямі його ембріонального становлення.

Але ще більше український конституційний процес схожий на McDonald’s тим, що він послуговується стандартним для всіх куточків світу меню і тим, що українські політики не стільки обирають, скільки замовляють. Усе можна купити — усе можна змінити — усе можна під себе скрутити... Певно, що він невимовно далекий від сакралізації Основного Державного Закону. На останок хочеться широко подякувати організаторам та учасникам “круглого столу”.

● **Жанна БЕЗП’ЯТЧУК**, студентка Національного університету

РЕГІОН

ПРО УКРАЇНСЬКІ НАФТОГАЗОВІ ПЕРСПЕКТИВИ І МАЯКИ

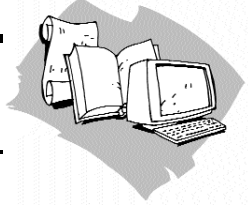
Під час наради з Прем’єр-міністром Юрієм Єхануровим у Криму стало відомо, що Україна від розробки шельфу Чорного й Азовського морів розраховує отримати 2 мільярди доларів інвестицій. Хто братиме участь у тендерах і відповідно отримає частку українського газу, ще не оприлюднено. “Чорноморнафтогаз” планує збільшити видобуток палива з одного до восьми мільярдів кубометрів на рік.

На півострові Прем’єр побував на кримських маяках, острові Коса Тузла та відвідав низку інших об’єктів. Відносини з Росією Прем’єр планує будувати на прагматичній основі. У цьому зміст інвентаризації об’єктів Чорноморського флоту в Криму. “Тут немає політики, є прагматичні підходи, як немає політики і в конфлікті навколо маяків”, — підкреслив Ю. Єхануров. Ситуацію навколо навігаційних споруд Прем’єр попросив не політизувати, оскільки він у цій суперечці вбачає суто земельний аспект, вважає, що це боротьба за землекористування узбережжям.

На його переконання, галас навколо маяків зчинили власники маєтків і котеджів, які “повиростали” біля маяків. Тож інших питань, окрім майнових, Ю. Єхануров тут не вбачає, і радить перевести це в суто економічну площину. “Маємо їх проінвентаризувати, якщо цей маяк належить Україні, а Російській Федерації потрібні послуги, то, природно, за ці послуги треба платити. Адже проблеми маяків немає, є проблема землі й власності, розташованої навколо споруд. Потрібно поцікавитися, чий “хатинки” приліплені до маяків і хто особисто зацікавлений, аби цю ситуацію перенести у політичну площину, щоб не відповідати на питання, за які кошти побудував цю “хатинку”? Сподіваюся, що 14 лютого ми знаємомо всі зайві питання, які будуть вирішені під час переговорного процесу”, — наголосив Ю. Єхануров. Зокрема й у відношенні із Росією “незрозумілі” моменти постачання м’яса, молочних продуктів, квотування постачання труб і відмова від вертолітних двигунів. Але Глава українського уряду принципово проти аналогічних кроків у відповідь. Щодо кожного такого випадку Україна буде домовлятися, тим більше, що “в нас прекрасні відносини на рівні президентів і урядів, є повне порозуміння, і ми нормально працюємо”.

Щодо острова Тузла, то Ю. Єхануров підтримує ідею найшвидшого створення тут курорту й доручає Міністерству транспорту і зв’язку пришвидшити обладнання й опорядження острова. А оприлюднити остаточні підсумки українсько-російських газових угод пообіцяв найближчим часом, і просив не робити з цього сенсації. Тим більше, що весь комплект документів, який є з газової тематики, — це цілі томи”.

Прем’єр Ю. Єхануров подякував кримським чиновникам за прийом дітей із Алчевська, але пократав за нерозпорядливістю, яка призвела до холоду в помешканнях кількох селищ півострова. Зокрема в місті Щолкіно й кількох прилеглих до нього сіл досі залишаються без водопостачання і опалення 84 будинки. І попросив, щоб те, що відбулося в цьому місті “не вішали на газ”.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Гучна реклама “Партії регіонів” обіцяє “аб’єднати” Україну, гарантуючи добробут уже сьогодні й російську мову як другу державну мову. Мовляв, російська сприятиме налагодженню ділових контактів усередині й за межами держави, що приведе до розвитку економіки і зростання добробуту громадян. На минулих виборах не мала жодного успіху технологія протягування другої державної під сміховинним приводом захисту російської мови. На цих виборах мотивація змінена й тісно прив’язана до природного бажання кожної людини жити краще, заможніше. Розраховують на сприйняття ідеї запровадження другої державної в єдиному агітпакеті виборцями Східної України й частково Західної України. Розраховують якщо не на ширшу підтримку, то на розуміння нешкідливості, практичності такого кроку для українського суспільства, добре знаючи загальне невігластво у царині державної мови. Людей, які по-справжньому розуміють призначення і суть державної мови, навіть серед інтелігенції катастрофічно мало. Це одна із “заслуг” минулої влади.

Не варто заспокоюватися, найімовірно сподіваючись на традиційно низьку підтримку запровадження другої державної. Цього разу мотивація зовсім інша й подається в комплекті як ще одна умова добробуту, якого так бажає пересичений негативом виборець. Ніхто не розмірковуватиме, чи це справді так. Після виборів ідею другої державної мови витягнуть із колоди як боргову записку, мовляв, народ підтримував. Можливо, зразу ж ініціюють референдум, поки держава не почала пояснювати суть і значення державної мови. План непоганий, відчутна присутність у старій команді Януковича нових політтехнологів.

Якщо вони так ревно дбають про другу державну задля добробуту виборців, то обов’язок “Просвіти” — допомогти людям зрозуміти суть пропозиції. Що може трапитися, якщо російська справді стане другою державною мовою?

У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ

У ділових стосунках російська мова застосовувалася і буде застосовуватися як одна з поширених світових мов Східної Європи. Це її використання суто практичне як мови міжнародного спілкування і практично не залежить від її державного статусу на тій чи іншій території. Згідно з українською Конституцією, держава сприяє вивчен-

фото Івана

ПРО ЩО КРИЧИТЬ ПЕРЕДВИБОРЧА РЕКЛА-

ню мов міжнародного спілкування, в тому числі російської. Що ще треба? У сучасному діловому світі мовний бар’єр — не проблема, головне — мати потужний активний національний капітал, за яким стоїть світовий авторитет держави. Такий, переважно глобалізований капітал здатний купити все. І фахівців-перекладачів зокрема. Заощадження на перекладі надто мізерне, аби говорити про ріст економіки й добробуту громадян. Практичні ділові стосунки в межах України взагалі не знають мовної проблеми. Державну мову як мову порозуміння українського суспільства добре вивчають і знають усі, особливо молоде покоління, яке домінує в діловій сфері. Між сходом і заходом немає мовної перешкоди. Якщо в Дніпропетровськ зателефонувати і розмовляти українською, дуже часто можна розраховувати на доволі успішну спробу відповіді державною мовою. Отже, проблема суто психологічна, не заважає діловим контактам і з часом її можна подолати. Практика ділових внутрішньодержавних і зовнішніх ділових контактів відбувається нормально й без потреби надання якогось особливого статусу російській мові.

Проблеми виникають якраз із введенням другої державної мови через конкуренцію двох державних мов з однаковими правами застосування і поширення. Досі етнічні українці покладали надії на державну турботу про конституційний

статус української мови, хоча — даремні. Тепер гарантією стає здобуте право в змаганні за сфери поширення державної, через щоденні наполягання на своєму праві застосовувати українську мову. Аналогічно робитимуть російськомовні громадяни, посилаючись на конституційний статус своєї мови. Ніхто не захоче переходити на іншу мову співрозмовника. Це неминуче породить проблему витрат на переклади й обов’язкове дублювання державних актів і важливих угод обома державними мовами. Державна двомовність неминуче породить реальну дискримінацію у працевлаштуванні, внесе розлад у трудові стосунки. Якщо керівництво і більшість будуть російськомовними за конституційним правом, це псуватиме стосунки з конституційно українськомовними і навпаки. Суть одна. До того ж, унаслідок відмови від вивчення російської як іноземної з поділом на підгрупи зросте безробіття учителів. Усе це не сприятиме розвитку економіки і псуватиме людям життя щоденною потребою боротися за власну самобутність, за право залишатися такими, як є. Відчуття щастя вже не буде повним, а ці втрати неможливо виміряти грошима. Нарешті, зникне захист ділової та іншої конфіденційної інформації, який забезпечувала єдина державна мова. Російськомовну інформацію можна буде відслідковувати без проблем із застосуванням сучасних тех-

нологій автоматичного пошуку тематичної інформації, що негативно позначиться на економіці й житті людей. Російська мова як державна змагатиметься з українською державною за поширення у ЗМІ, в інформаційному просторі. Перевага вже на боці російської, тому що через російську, як мову дуже поширену, буде здійснюватися світовий інформаційний тиск на суспільство. Крім цього мовна поляризація роз’єднає і додатково ослабить суспільство, полегшуючи лобіювання інтересів чужої економіки в Україні. Від загальної інформаційної незахищеності, яка поглибиться з введенням другої державної мови, народ може тільки втрачати цінною зниження рівня добробуту. Про якусь економічну вигоду не може бути й мови. Простіше кажучи, друга державна мова ослабить і роз’єднає народ, полегшуючи колонізацію України Росією чи будь-

кування громадян. Вони тепер законно зможуть нав’язувати свою мову, переважно російську, з огляду на величезний відсоток теперішніх російськомовних чиновників, суддів, прокурорів, міліціантів та ін. Така людська природа, а надто ще й зіпсована рабством. Неминуною буде і дискримінація за мовною ознакою при працевлаштуванні й у службовій кар’єрі. Очевидно, носії якої мови будуть найчастіше дискриміновані. Про яке громадянське суспільство йдеться, якщо громадяни не матимуть єдності в мові, не сприйматимуть однаково двох державних мов? Таке суспільство буде дезорієнтоване у власній самотності, ослаблене і готове уподібнитися до успішних світових моделей: американської, невизначено-європейської, ізраїльської чи навіть російської по-сусідськи. Такий народ легко перетворити на безликий натовп, яким керує чуже телебачення, любить своїх колонізаторів і готовий на смерть воювати лише з власною владою. Тому стає моторошно, коли чужі великі держави хвалять нас за успіхи в побудові громадянського суспільства тоді, коли ми не знаємо справжньої цінності державної мови і традицій українства.

Відверта неправда, що введення другої державної сприятиме розвитку економіки й у такий спосіб зростатиме рівень життя людей. Це неминуче ослабить інформаційну захищеність суспільства, створить сприятливі умови для лобіювання іншими державами і їхнім глобалізованим капіталом власних інтересів в Україні коштом українців. Простіше кажучи, це полегшить неоколонізацію України з усіма негативними наслідками для економіки й добробуту громадян. Введення другої державної мови економічно невигідне для України і вигідне будь-якій сильній державі світу з намірами мати великий зиск на нашій землі. Від цього можуть виграти лише світові конкуренти України, а їх немало. Свідоме, несвідоме чи під впливом партійної ідеології домагання другої державної мови — однозначно — дуже зашкодить добробуту українського громадянина незалежно від того, яка мова є для нього рідною чи зручною в спілкуванні. Якщо українському виборцю справді хочеться жити краще, він мусить подбати, щоб у парламенті ніколи не було політиків, які граються мовним питанням на виборах, не розуміючи, яким нещастям насправді може закінчитися така гра для пересічної людини.

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

ГОСТРИЙ СИГНАЛ

Сьогодні у Криму на 600 російських шкіл припадає тільки 6 українських (менше ніж шкіл кримських татар). Українці в Севастополі не мають своєї повноцінної школи. На прохання збудувати в місті українську школу можновладці на рівні управління освіти й соціальної політики Севастополя відповідали: нехай “ваші” приїждять і будують українські школи. Щоправда, на базі дитячого садка таки створили школу — восьмирічку (без спортивного залу, басейну, без кабінетів фізики й хімії). Аби продовжити навчання по її закінченні, діти мусять їхати через усе місто в школу з паралельними українськими класами.

Більшість вищих навчальних закладів Севастополя — російські, є навіть такі, що діють без ліцензій. Російськомовні ВНЗ мають статус національних (!). Керівники міста навіть зверталися до підприємств надавати допомогу російським вищим школам, бо, мовляв, “вчителі української мови ще не на належному рівні викладають українську мову в Севастополі, а тому учні не можуть вступити до українськомовних вищих шкіл”.

АНТИУКРАЇНЬСКА ІСТЕРІЯ В

Запанувала вона у владних кабінетах, так і не давши дороги всьому українському. Член правління місцевої “Просвіти” Клавдія Марківна ТРУБНІКОВА розповідає, що Севастополь радше нагадує російське місто, а не українське.

Досі у місті немає українських дитячого садочка, церкви, театру, не чути української пісні. Натомість внесок у розвиток української культури має Російський театр імені Луначарського, хоча жодної української вистави на його сцені не поставлено. А сам Луначарський говорив: хто не знає української мови в Україні, нехай їде з України.

Українського в місті не шанують. Тут швидше встановлять пам’ятник гнобителям, скажімо, Катерині II (ідею одноголосно підтримали депутати міської ради).

Єдиний Український культурно-інформаційний центр, що діє у місті, охоплює тільки один район. Не всі севастопольці долають десятки кілометрів, аби долучитися до рідної культури.

Держава стає “благодійником” росіян, витрачаючи бюджетні кошти

на розвиток і підтримку російської культури. Українською мовою в Севастополі опікується тільки жменька ентузіастів-просвітан — підпільно, зазнаючи утисків і переслідувань. Ці люди працюють на громадських засадах: уже другий рік у сирому підвальному приміщенні, де гниють книжки, немає освітлення (для “Просвіти” не знайшли кращого приміщення, ніж підвал). Диспути, лекції, обмін літературою, огляд нової української літератури проводять при свічках...

“Коли ми виходили на Майдан, нам здавалося, що то початок великого відродження нації... Ми думали, що нова влада зуміє контролювати ситуацію, але в місті почався новий виток антиукраїнської істерії”, говорить п. Клавдія.

У місті вивішують білборди з обіцянками впровадити другу державну російську мову у випадку перемоги на виборах, гасла Н. Вітренко “не до-

пустім українізації руських шкіл в Криму”, заявив, що в нас “ніякова націоналізм не буде, у нас будут хорошие отношения с Россией”. А приїжджих зустрічає оркестр Чорноморського флоту і бабусі з фартушками й матрьошками. По місту — символіка Російської Федерації.

“Це чорна діра, в якій пропадає наша честь і гідність, нівелюється українська ідея і все українське.

Щодня по радіо чуємо, що ми — єдиний кримський народ, хоча тільки в Севастополі 32 національно-культурні товариства, кожне з яких має право вивчати власну культуру, мати свої недільні школи. І це оплачує наша держава. Тільки українці не мають змоги вивчати рідну культуру й історію. Спеціально створюються такі умови, щоб населенню хотілося стрімголов бігти в СНД, ЄЄП, — просити порятунку”.

“Просвіту” ладні не помічати. ВМС України, незважаючи на укла-

дену раніше угоду з ВУТ “Просвіта” про співпрацю (згідно з якою у навчальному загоні ВМС України читали лекції і вели курс народознавства), не бажають користуватися послугами просвітан.

А всі проблеми від того, вважає Клавдія Марківна, що в країні немає державницької політики. “Наші дії швидше нагадують броунівський рух, а потрібні неординарні мозкові атаки всієї нації. До того ж, ми не перша постколоніальна держава, яка вирішує мовне питання. Україні варто брати приклад із держав, які вже розв’язали національне питання: Фінляндії, Бельгії та ін. Бо країна, як організм, функціонує, коли нормально розвиваються усі “органи”: і економіка, і культура.

Українців треба консолідувати. А консолідувати націю можна лише україноцентристськими методами, навколо однієї мови”.

Ось чому, наголошує Клавдія Трубікова, українцям, як ніколи, треба ставати на захист власної мови і припинити антидержавницьку істерію в Севастополі.

Підготувала
Ольга СКРИПКІНА

МИСТЕЦТВО — ЦЕ ДІАЛОГ ПОСВЯЧЕ-

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ Т.

Франц Черняк. Жіночий профіль, авторська гутна техніка

Я знов побачила дорогі мені обличчя, згадала власні зустрічі в майстернях, інтерв'ю і зйомки фільмів про художників, коли горіла сторінка книги Зої ЧЕГУСОВОЇ “Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен”. Для деяких ця книга — вже пам'ять про їхню творчість. Не забудуться й мені епізоди зйомок телефільму про Олега Машкевича, уже тоді самотнього, незахищеного в своєму тонкому хисті й рафінованій шляхетності. Його гобелен ще, здається, прикрашав апартаменти першого Президента незалежної України, а уславлений митець жив бідно і, показуючи нам свої картони, створені для нових гобеленів, поже, здається, і сам розумів, що не побачить їх витканими. Коли єдиний авторський гобелен у його квартирі — із самотнім лебедем на озерці — знімав телеоператор, художник сумно мовив: “Мій автопортрет”...

Тож розмова з автором видання “200 імен” — мистецтвознавцем, ученим секретарем Української секції Міжнародної асоціації арт-критиків Зоєю Чегусовою була присвячена не тільки успішній презентації творчості наших найталановитіших митців у Європі, а й проблемам захисту цієї сфери мистецтва.

— *Пані Зою, Ви, може, перша привернули увагу до професійного декоративно-прикладного мистецтва не як до вторинного, утилітарного. До цього воно перебувало ніби “на пе-*

риферії” уваги мистецтвознавців і “класичних” художників.

— Мені це завжди боліло й спостерігати було дуже прикро. Адже мистецтво художників-професіоналів, особливо наприкінці ХХ століття, стало таким складним, цікавим і багатогарним, як і живопис, скульптура, графіка. Уже очевидно, що кераміка, скло, текстиль перестали бути тільки утилітарними й до чогось “прикладатися”. Вони вийшли за звичні рамки своїх жанрів і розвиваються на стику багатьох видів і технік. У них відбувається таке змішування образотворчого й декоративного мистецтв, що важко поділити це на ремесло і “високе” мистецтво. Тут перехрещуються традиції та авангард, народне й професійне, функціональність і суто художня образність. Нині українське декоративне мистецтво — феномен, який демонструє справжній прорив і може гідно презентувати культуру України в світі. Що й довела виставка ЮНЕСКО “Сучасне декоративне мистецтво України” в Парижі 2004 року. Майже рік готувала цю виставку з каталогом. Я дуже добре усвідомлювала, що наше намагання завоювати Париж українським мистецтвом — великий ризик, бо заінтригувати вибагливу паризьку публіку, — завдання справді нелегке. Та ми все ж наважилися здивувати Париж творами наших чудових професіоналів і в цьому, як з'ясувалося, був великий сенс. Цей виставковий проект, створений на основі авторського арт-проекту “Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен”, був визнаний кращим

Андрій Курило. Полювання на рибу, вітражна техніка

виставковим проектом ЮНЕСКО за останні 30 років. Це проголосив на відкритті виставки Генеральний директор організації Коїчиро Мацууро. І це, погодьтеся, велика перемога українського декоративного мистецтва.

— *Без сумніву, тим більше, що нині й у Європі, і в світі дуже зацікавлені в авторських роботах художників, виконаних із матеріалів, з якими людство працює тисячоліття. Своєю книгою Ви прагнули довести очевидну рівність усіх видів мистецтва?*

— Глина, скло, вовна, метал, дерево — матеріали втаємничені й багатозначні, які не можуть не хвилювати. Їх знали ще далекі пращури українців: трипільці, скіфи, стародавні слов'яни. Тож твори нащадків великих пращурів українців сприймалися дуже схвально в Парижі. Наші художники кераміки, скла, текстилю, металу, дерева вільно й оригінально мислять, втілюючи у своїх творах глибинні почуття, асоціації, образи. Це мистецтво, безперечно, цікаве світу, бо має власну художню мову. Тож у книзі першочерговим завданням для мене було об'єднати художників із різних регіонів України, репрезентувати їхню творчість, аби максимально сприяти входженню українського професійного декоративного мистецтва в світовий культурний процес. Цей величезний пласт національної культури фактично залишався донедавна найменш дослідженим мистецтвознавцями. Чому так сталося? За останнє десятиліття майже не відбувалися всеукраїнські виставки творів прикладного, не вийшло друком жодного видання, яке б висвітлювало панораму цієї галузі художнього життя. У 90-ті роки не поповнювалися музейні колекції творами професійного декоративного мистецтва, — так ціле десятиліття і залишилося білою плямою. Тож видання вперше так широко знайомить світ зі здобутками вітчизняних митців професійної кераміки, скла, текстилю, металу, дерева.

— *За яким критерієм Ви добирали ці двісті імен серед усіх професійних митців?*

— Основна вимога, щоб майстер мав власну чітку творчу концепцію, своє індивідуальне художнє обличчя. Без сумніву, важить висока професійна майстерність, яку передусім дає школа, у даному випадку школи Львова, Києва, Харкова, Одеси. Важливим фактором для мене при доборі митців для цього видання був вияв ними на-

ціональних коренів, міра причетності до народної культури і водночас намагання творчо трансформувати національні й світові традиції.

Я переконана, що представлені в книзі шедеври заслуговують на музей сучасного декоративного мистецтва в Києві, до того ж такі музеї вже давно діють у Парижі, Нью-Йорку й інших столицях світу. Моя мрія — створити такий музей, я не маю сумнівів, що він став би перлиною серед музеїв нашого міста. А поки що я цю мрію здійснила на сторінках видання, де читач має реальну можливість побачити різноманітний світ національного мистецтва, втілений у творах двохсот українських митців.

— *Нині художників, і не тільки прикладного жанру, приваблює пра-мистецтво людства — печерний живопис, трипільська пластика, твори скіфів, сарматів, давньослов'янська архайка. Можливо, вони й насправді несуть якісь коди, життєво важливі для людства, а мистецтво — засіб для їхнього втілення?*

— Підхід до твору як до певної закодованої знакової системи, що несе в собі нашарування загальнолюдського досвіду, прикметний для творчості, скажімо, Леоніда Богінського. Макітра, глек, полумисок — це, на його думку, універсальні форми вираження найсучасніших художніх ідей. Монументальна макітра Л. Богінського з потрісканою поверхнею шамоту й зумисним нахилом форми, підкресленими швами й задимленою фактурою втілює в собі образ висохлої від спраги української землі, символізує материнське лоно й серце України або перетворюється в рятівний ковчег, який зберіг силу її духу й культуру. Петро Печорний звертається до образу Праматері-Берегині, заступниці й охоронниці наших предків. Ганна-Оксана Липа також вважає стародавню пластику найбільш співзвучною динамічному сучасному світу. Це керамісти, а ось Андрій Бокотей, який у фігуративній пластичності з плоского вітражного скла незмінно повторює мотив колеса. Це і солярний знак, бо поняття сонця як колеса було поширене в давнину, і сонце як джерело світла в метафоричному означенні розуму й духовного прозріння. Ці приклади можна продовжувати.

— *Однак на тлі безсумнівно яскравого творчого поступу наших митців констатуємо майже катастрофічні втрати в художній промисловості через закриття підприємств.*

Галина Севрук. Королева Анна Ярославна, шамот, поливи, ліплення, розпис

— Справді, знизився виробничий потенціал склоробних і фарфорово-фаянсових заводів, навіть текстильних фабрик. Художники не мають можливості творчо працювати на підприємствах, бо, на жаль, доводиться говорити про закриття майже всіх заводів художнього скла, у тому числі й київського, де працювали унікальні скловарні печі й протягом багатьох років створювався величезний асортимент виробів. Київський завод “Керамік” перетворено на “Відкрите акціонерне товариство”, проте вже із зачиненими для митців дверима. У скрутному становищі Львівська кераміко-скульптурна фабрика. Якщо перестане працювати її гутний цех, то це не тільки “перекриє дихання” митцям і майстрам, а й унеможливить проведення тут міжнародних симпозіумів, які створили Львову репутацию визначного східноєвропейського осередку новітнього експериментального гутництва.

Тож авторським проектом “Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен” я прагнула привернути увагу і до проблеми захисту цього мистецтва, і до його талановитих майстрів. Адже їхня творчість уже нині репрезентує нашу країну світові як цивілізовану й високорозвинену державу, насамперед у культурному контексті.

● Інтерв'ю провела
Валентина ДАВИДЕНКО

КОЛЕЧКИ В «СРІБНИХ ДЗВО-

Коли скрипучий сніг на київських пагорбах аж наче підсміювався зі спантелених несподіваними, давно призабутими морозами киян, галерея “Срібні дзвони” на площі Слави повернула тепло й літо, відкривши нову персональну виставку подружжя **Сергія і Тетяни КОЛЕЧКІВ**. Хоча самі художники назвали цю виставку “Казкові етюди”, спогад про пізнє літо, навіть натяк на початок торішньої осені збережено в їхньому живописі. Плід плерерної мандрівки по той бік Карпат почасти справді казковий, адже переважно старі замки вабили художників, котрі завжди помічають щось небуденне, неповторюване, колоритне, що нагадує людині про її тимчасовість у цьому зримому світі й тому загострює всі відчуття. Художникам і справді часом здавалося, що вони були всередині цих споруд колись давно, тому знайомі й обриси, і дороги-підходи, і розташування кімнат під високими склепіннями під захистом старезних мурів.

І водночас у галереї “Срібні дзвони” Сергій і Тетяна Колечки розмістили впереміж із живописом свої уславлені емалі, і вже янголи-охоронці святкують перемогу добра над злом у душах наших і надійними оберегами

застигають навіть на речах утилітарних. Справді-бо, коли на письмовому столі олівці й ручки стоять за крилатою спиною янгола-охоронця, навряд чи комусь спаде на думку писати ними щось негарне.

Тетяна і Сергій Колечки — художники внутрішньо вільні, бо духовну силу увібрали ще від батька-матері й самі прийшли в цей світ на початку 60-х років, коли гріла серця і душі постсталінська відлига. А може, тому, що, працюючи переважно в техніці емалі, звикли переплавляти тремтливі емоції у міцну, довговічну мистецьку даність, звикли неволімо, ледь угадуване робити зримим і міцним до найактивніших допиків. У наші нелегкі для митців часи, усупереч випробуванням, творять нові шедеври, нагадуючи глядачам — своїм шанувальникам, що й у найщільніших світах (скажімо, у світі, де живуть, спілкуючись власною мовою, різні метали) є присутність Бога.

Майстерня художників розташована на вулиці Костьольній, біля підніжжя Володимирської гірки, і до минулого адміністративного перерозподілу районів належала Печерську. У безпардонній гонитві за надприбутками дрібні чиновники, узурпуючи владу в мікрорайонах, прирівнюють митців до комерсантів і підвищу-

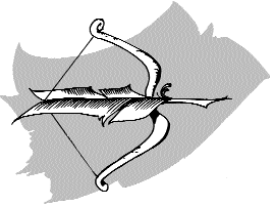
ють орендну плату за майстерні до нереальних, майже астрономічних сум. Це — звичайнісінький наступ сатанізму.

Їхні роботи — і живописні, і передусім емалі, як і раніше, сповнені високої Любові, тож несуть світло в кожну домівку, у кожен музей, що закупує їхні твори.

Пекло — це місце, де немає Любові. У майстерні Сергія і Тетяни Колечки живе любов і, переполюючи серця, щедро виплескується в їхні твори, щоб залишитися там назавжди. І для своїх нових експозицій на Батьківщині художники здебільшого обирають міські великі зали чи затишні, як ці “Срібні дзвони”, галереї в рідному Печерському районі столиці. І, спілкуючись із ними, дивуєшся, наскільки сильна справжня інтелігентність у сучасній борні з темними силами, що нікуди не ділися в пострадянські часи.

А з маленькими ангелами-охоронцями, коли вони приходять до нових своїх господарів, трапляються майже містичні речі. Певне, згусток чистої духовної енергії, вплавлений художниками в ці крилаті емалі, справді посилює в людині все добре і допомагає їй протистояти злу. Фізики нині легко пояснюють цей феномен торсійними полями, а ми, за звичкою, кажемо про благодатний Дух Божий, котрий наповнює все і вся, що відкрите світлу.

● Ганна КОСКІНА,
член правління
Українського фонду культури

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ТАРАСА

Продовження.
Початок у ч. 2, 3, 5 за 2006 р.

“Отямтеся, Донбас — не той, який ви бачите з київських висот. Не треба плакати, що тут 51 відсоток українців. Він увесь український, за винятком кількох сотень негідників, які на дух не переносять України”.

(Із листа радіослухача С. Тищенка з Донецька)

Два свідчення з Маріуполя. Петро Петренко: “У нашому Маріуполі українців мешкає, думаю, не менше 60 %, а говорить рідною мовою не більше 1 %. Так хто кого “зажимає”, за висловом росіян?”

Віра Федотова: “Боріться з русифікацією сходу. Скрізь у нас російська мова, а для відродження української практично не робиться нічого! Нас примусово змушують лишатися зросійщеними”.

Листи з Луганської області. В. Бесалій, м. Рубіжне: “Проживаю у місцевості, де упосліджений стан української мови особливо простежується. Так, я знаю, що в деяких державних школах години поділені так, що на російську мову відводиться три години, на українську — дві. Відомі й такі факти, що в українських — на папері — класах насправді викладають російською. Тобто правдивий стан справ значно гірший, ніж той, що його увиразнюють офіційні дані. Усе це дуже небезпечно”. Або пишуть також із Рубіжного Ніна, Надія, Олег, Тиміш Годунови: “Ставлення до нашої мови тут — це патологічна ненависть. Висміюють її у місцевій пресі так, що, прочитавши той “бред”, ми часто не можемо прийти до пам’яті”. В. Шишковська з м. Сватове: “Коли я вмикаю телевизор, то в’їжджаю в Росію. Мені набридли “Хорошие песни” і “Хорошие шутки”, мені набридли брутальна бездарна ро-

сійська попса — отруйний продукт, який споживає молодь. Я скучила за українською виставою, за концертом українських музичних творів. Я скучила за своєю культурою, тим більше що мешкаю в провінції, маю вже багато років, і єдиним вікном у світ для мене є телевизор”.

Лист Володимира Калашикова, народного артиста України, з Луганська: “У містах нашої області продовжує чинитися вселякий спротив запровадженню в освітніх закладах і в державних установах української мови. І оскільки серед депутатів Верховної Ради

маранчевої революції ставлення до української культури на Донбасі не тільки не змінилося, а подекуди навіть погіршилося. Помста за поразку Януковича? — запитує шахтар Василь Сенчило з Горлівки і відповідає: “Безумовно, так, адже я більше 50 років мешкаю на Донеччині, різне пам’ятаю, але такої ненависті у шовіністів і первертнів до українців, як сьогодні, у нас ще не було. Мстять. Я думав, що після перемоги В. Юшенка вже припиниться тут тотальне

має, слухається. А он високомерно не жає знати “наречие”... Вот и позиция: мы, русские, изучать украинский не собираемся, но “туземцы” — украинцы русский язык пусть учат... В этом убеждает и преобразование местной нашей газеты “Вести”. Из единственной у нас украинской она в последнее время, с приходом нового редактора, стала уже двуязычной, и — как пример — популяризирует вот какую грамоту, которую на процедуре “посвящения в туристы” получили дети из турклуба “Тор”: “...Подданому земли Русской, хранителю ее лесов и морей, владельцу сокровищ несметных за то, что он есть таков!..” Ну, очень это показательно — “подданому земли Русской”! Такое вот у нас национальное воспитание”.

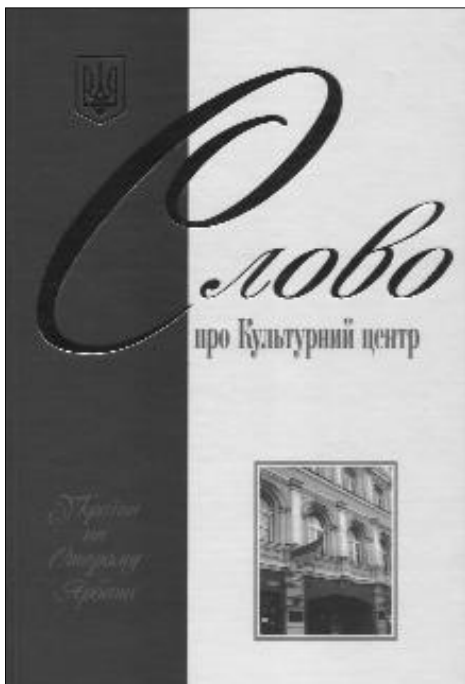
І ось який доволі точний діагноз у листі цього дописувача, що мусить спонукати українську владу до значно активніших дій у відстоюванні українських позицій на Донбасі: “Мне кажется, что раньше шовинисты больше надеялись на время, которое постепенно отучит нас быть украинцами. Теперь же, увидев угрозу потерять завоеванные позиции, они перешли в наступление”.

Як засвідчує моя пошта, де-хто цього наступу не витримує. Так, Микола Борілко з Харцизька (Донецьчина) повідомляє, що він вирішив узагалі “продати хату і виїхати з цього кацапського Донбасу”. Чому? Бо “мені вже набридли ця чужина, ця окупаційна мова й ці істеричні шовіністичних бовдурів, що подавай їм ще й статусу державної. Ви б бачили, пане Анатолію, що ці російськомовні таракани в нас роблять, буквально шматуючи, привласнюючи наші землі”. Водночас, перебуваючи вже у зневірі, цей дописувач певний того, що “Донбас — це українська земля, і весь схід український, і тут обов’язково утвердиться з часом українська мова, бо вона — державна”.

Далі буде.

● **Анатолій ПОГРІБНИЙ**

УКРАЇНА: АРБАТ, 9

Головною подією січня стало відзначення в Культурному центрі України в Москві Дня Соборності України. Понад 300 московських українців і москвичів завітали до нас. Із доповіддю на урочистому вечорі виступив доктор філологічних наук, академік АПН України, президент Міжнародної асоціації “Україна і світове українство”, директор Інституту укра-

ДІМ УКРАЇНСЬКОЇ СОБОРНОСТІ В

їнознавства Міністерства освіти і науки України Петро Кононенко. В основі святкового концерту — виступ Заслуженого народного ансамблю пісні й танцю України “Дарничанка” під орудою заслуженого працівника культури України, професора Петра Андрійчука. Із величезним ентузіазмом глядачі вітали хорова композицію “Пісні козацької слави” та українські народні пісні. У такі хвилини особливо пронизливо відчувається, що Культурний центр дає можливість українцям, кажучи словами Василя Симоненка, “з матір’ю побути на самоті”. У концерті взяла участь заслужена артистка України Олена Кухта та дитячий колектив українського танцю “Щедрик” під керівництвом головного спеціаліста Культурного центру Тетяни Кузьмичової. Після концерту всім гостям було вручено щойно видану книгу “Слово про Культурний центр”, якою ми відкриваємо нову серію видань “Україна на Старому Арбаті”. Наступна книга цієї серії “Арбат очима українця” побачить світ найближчим часом.

До Дня Соборності України було приурочено відкриття виставки молодого українського художника Сергія Півторак, полотно якого наповнене живим повітрям і трепетним кольором, пронизані щирою і теплою любов’ю до Батьківщини. Ця виставка продовжує представлення Центром художників, які працюють в українських регіонах. Сергій Півторак — із Сумської області, земляк Президента України Віктора Ющенка.

Нещодавно започаткований проект “Ва-

силь Стус” 27 січня поповнився демонструванням документальної кінотрилогії “Просвітлої дороги свічка чорна. Пам’яті Василя Стуса” (автор сценарію і режисер — Станіслав Чернилевський, виробництво “Галичина-фільм”). У проекті “Повернення забутих імен” відбулася презентація збірки поезій талановитого українського поета 20—30-х років Анатолія Олійника “Амурова декада” та книги Анатолія Речмедіна про цього поета “Чарівний лірик із Борзни” (Вінниця, “Книга-Вега”, 2005). До речі, Речмедін написав нам, що “кожна кроква і лата Української хати в Москві не жаліє для нас, земляків-українців, свого тепла”.

Ми намагаємося найширше представити в Москві всі куточки України, використовуючи різні можливості та жанри.

Значний інтерес викликав творчий вечір заслуженої артистки Росії і України, солістки Великого театру Росії Галини Чорноби — талановитої співачки і щирої патріотки України.

На початку січня в рамках проекту “Діти в Культурному центрі України в Москві” ми приймали у себе дітей з м. Нижнекамськ (Республіка Татарстан), за що отримали подяку від голови Нижнекамської міської національно-культурної автономії “Українське товариство “Вербишенька” Євгена Савенка. Відбувся черговий суботній абонемент “Юні таланти нового століття”, цього разу Дитячий оперний театр хорової школи м. Дубна виконав оперу-феєрію “Дитя і чаклунство” (Моріс Равель, лібрето Г. С. Колетта).

Пройшло засідання клубу “Зірка Вернадського”, на якому природознавці обговорюють сучасні проблеми взаємодії людини з довкіллям.

Продовжена українська лінія булгаківської теми: продемонстровано художньо-публіцистичний фільм “Я повернусь. Подорож Михайла Булгакова до Криму” (автор сценарію і режисеру Георгій Натансон). Відкрилися книжкові виставки, на них заакцентовано тему пропаганди за кордоном передових для свого часу ідей, батьківщиною яких була Україна. Йдеться про патріотичні козацькі літописи та дивовижну “Історію Русів”, про “Конституцію прав і вольностей Війська Запорізького” Пилипа Орлика — першу європейську конституцію в сучасному розумінні, про незабутній Акт злуки в січні 1919 року, що возз’єднав українські землі в єдину соборну державу.

Природно, що січень пройшов під знаком Дня Соборності, але насправді Культурний центр України в Москві постійно з місяця в місяць, із дня в день виконує почесну місію пропагандиста української соборності, дає можливість українцям в Росії, відчути живу душу свого народу, своєї Батьківщини.

● **Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,**
генеральний директор Культурного центру України в Москві,
доктор історичних наук

ВЕЧОРИ “ПРОСВІТИ”

У столичному Будинку вчителя відбувся вечір, присвячений 90-річчю від дня народження народного художника України, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка Данила Нарбута. Його організували Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка спільно з Українським культурно-просвітницьким центром МАУП.

Народився Данило Георгійович 1806 р. у Санкт-Петербурзі, в родині художника, як згадують, члена “Мира искусств”, Георгія Нарбута. За висловом Павла Мовчана, Данило Нарбут — син автора цілої системи національних знаків. До історії українського мистецтва Георгій Нарбут увійшов як автор розробок прошових знаків і поштових марок УНР, двох версій української абетки, один із фундаторів, а з 1919 року — ректор Української академії мистецтв.

Данило Нарбут розпочав свою діяльність художника театру в Київській опері. 1933 року під час декади в Москві було представлено “Наталку Полтавку” в художньому вирішенні Д. Нарбута, і невдовзі — арешт: за недонесення про заколот, що нібито готувався... Так митцеві довелося зазнати іншої роботи — на Біломорканалі, після чого — заборона повертатися до Києва. Згодом він працює головним художником у театрі м. Златоуста. А потім закрутили воєнні вихори: спершу фінський фронт, поранення (і деякий час робота в Києві — у музеї театрального мистецтва), далі — Друга світова війна, полон, табір... Уже по тому поверненню до улюбленої справи — Чернівецький, Івано-Франківський театри. І зрештою — Черкаси, де він головний художник драмтеатру. Як згадують друзі: “З переїздом Данила до цього міста над ним ніби щось відкрило-

ПІСНЯ-СПОГАД ПРО ДАНИЛА НАР-

ся, там, угорі”. Певне, збіглися аuri міста й митця. Тут уповні розквітнув його талант, виявився лицарський козацький дух, із прищепленими йому міццю та почуттям гумору. Кажуть, мав хист зробити з усього життя — театр.

А ще згадують дружбу з композитором Анатолієм Пашкевичем, також непересічною особистістю — в царині української музики. Певне, була в генах у Нарбутів любов до театру, адже й сестра Марина стала відомою в Австралії балериною (до слова, Данило їхати на гостину відмовився: “Не поїду! Хай їде сюди!”). Молодші друзі художника кажуть, що ніколи не відчували різниці у ві-

ці, бо ж був він — великий витівник! І беззаперечний авторитет, його зауваження були великою школою для молодших майстрів-живописців. Йому довіряв свій репертуар кобзар-лірник В. Нечепи, спостерігаючи, що сприйме Данило (бо воно і є вартісним як художній твір).

Що ж до дослідження творчості самого Д. Нарбута, — перша ґрунтовна стаття в профільному журналі “Образотворче мистецтво” з’явилася лише до його 70-річчя... Перші виставки митця були представленими ескізів декорацій, які є самостійними завершеними творами. Уже на пенсії художник отримав пораду “кума Клименка”: звернутися до станкових робіт. Так у майстерні, де “килими, шаблями та пістолі”, розпочалося нове дійство-творення. У його станкових творах відчутний сильний, потужний вплив народного мистецтва, до того ж, він синтезував етнографію, увібрану — як Знання — змалку, і театральну декоративність. Власне, його живопис яскраво декоративний, адже відчувається підхід художника-декоратора. Створюючи галерею гетьманів, він зазначав: “Я — театральний художник, отже, використовую українську парсуну, добираючи відповідний історичному періодові костюм”. Ще два захоплення, які, об’єднавшись, вплинули на творчість живописця Данила Нарбута: доробок Миколи Гоголя з яскравими, харизматичними типажми, особливим гумором і черкаські базари (можливо, як наслідок захоплення гоголівськими героями). У Черкасах навіть була виставка базарних типажів Данила Нарбута. Напевне, гумор — серед тих чинників, які дозволяли митцеві вже в поваж-

ному віці бути цікавим до життя в усіх його проявах, позиціонувати себе активним громадянином, який прагне належних змін у країні. Рід Нарбутів, ідучи корінням із Литви, відзначився щирою, глибокою і дієвою любов’ю до України.

...Добіг кінця вечір, торкнувшись Небес голосом Нечепи. У фойє, біля зали, ще на деякий час залишалася невеличка виставка художника: 10 творів, які передають спектр цікавлень Нарбута-живописця. Мені запам’ятається відкриття митця як пейзажиста через експонований архітектурний краєвид “Кам’янець-Подільський. Воздвиженська церква XVIII ст.”. У цьому творі митець оповів про своє світовідчуття все: насичені хмари відступають, адже на стінах церкви — світло; споруда залита ясним (не сліпучим!) світлом, хоча відтворення самого сонця і немає... Доробок Д. Нарбута — яскравий, теплий, часто пронизаний гумором. Але не такий простий для “прочитання” як може здатися на перший погляд; його треба і варто досліджувати, відкриваючи пласт за пластом. Сьогодні в Черкаському художньому музеї діє світлиця творів Д. Нарбута, до 90-річчя від дня народження відкрита експозиція “Квіти України”, “Гетьмани” (саме в цей музей через художню раду було закуплено багато творів митця). Павло Мовчан зазначив, що Д. Нарбут — вічний як українська пісня. У Василя Нечепи зберігається цитра Георгія Нарбута, подарована йому Данилом. Думаю — як частинка душі цього роду. Тож пісня, особливо у виконанні художникового друга, вселяє впевненість у невмирущості Нарбутового духу.

Тетяна ЧУЙКО

В РОКОТАННІ, РИДАННІ

НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ТАРАСА

Спершу десь від задніх рядів партеру між колон благородної зали імені М. В. Лисенка Національної філармонії пролунав чистий гучний спів, а потім уже проявилася постать кобзаря-лірника, козака-характерника **Василя НЕЧЕПИ**. Він вийшов на сцену з-поміж нас, щоб ще раз наголосити:

старовинне кобзарське мистецтво виникло не задля розваги, а з глибини серця народного, яке не могло не співати. А на сцені митця зустрів портрет у широкій рамі з живих калінових ягід — Олександр Самійлович Корнієвський, який не дав згаснути чернігівській кобзарській школі, коли сталінська нищівна машина вирвала з коренем мало не всіх українських кобзарів.

Сьогодні українська бандура відома всьому світові як концертний інструмент. Століття тому, з благо-

словення Миколи Віталійовича Лисенка почалося її створення, а матір’ю бандури є народна кобза. Тож концертною програмою “В рокотанні, риданні бандур” Василь Нечепи ось уже два роки поєднує в цілісність, так би мовити, музичну династію: ліру, кобзу, бандуру.

Борис Олійник, поет, академік, голова Українського фонду культури, який представив Василя Нечепу на здобуття Національної премії імені Т. Г. Шевченка, як завжди, образно й лаконічно говорив зі сцени філармонії про те, що Василь Нечепи сьогодні — це не просто митець, а явище української духовності, бо продовжує традицію Гната Хоткевича, Терентія Пархоменка, Олександра Корнієвського — носіїв історичної пам’яті, котрі не дали забути нам, чиїх батьків ми діти. Силове поле мистецтва, що піднімає нас у національному дусі, — один із духовних чинників, за якими світ пізнавав і пізнає нашу Україну. Василь Нечепи — це еталон українства ще й для тих політиків, котрі намагаються паплюжити нашу націю. “Той, котрий не знав, хто такий українець, після концерту захоче стати ним, — усміхнувся поет. — Така сила кобзаря-характерника Василя Нечепи”.

І справді, “рокотання, ридання” бандури і спів, а часом речитатив переносили нас у давнину, коли молоді, сильні, талановиті хлопці ставали кобзарями-лірниками, аби своїм патріотичним піднесеним співом закликати співвітчизників до козацького війська. Не були вони сліпцями, старцями й каліками. Але й ті, котрі в Таврійському степу втрачали очі, порубаними пальцями з потрійною силою збуджували народний дух на цій одвіку пригнічуваній землі.

Народне мистецтво різниться від концертів професійних музикантів часом різними завданнями: не зачарувати мелодійністю, а зачепити найглибші струни серця, збудити приспаний дух і відродити поняття “народне мистецтво” за нашаруванням ярликів і штампів. Василь Нечепи ніби виступав дуетом: голос його і музичний інструмент — то кобза, то ліра (і здавалося часом, ніби невідомо звідки дивиться і тихенько підспівує йому сам Великий

Фото Володимира Коскіна

Кобзар). Болючим щипком переривав він вільний плин мелодії в козацькій думі, наче це йому, як і молодому Морозенку, живцем серце виривали...

Але не тільки трагічні сторінки історії перегортав Василь Нечепи. Наш дотепний, гострий на чіпке, точне, барвисте слово народ умів і жартилівлі пісні складати, особливо на Чернігівщині. Вже пізніше від давніх козаків генії ставали героями музичних оповідей Нечепи: ще в дитинстві Олександр Довженко вбирав історію і культуру під мамин спів і молодецькі щедрування, або оживали оповіді Михайла Коцюбинського, майже кінематографічно зрими, бо такі вміють характерники-кобзарі й лірники зачепити в свідомості й підсвідомості якості дивовижні, надмірні, закладені нам іще в Едемі.

Концерт тривав без антракту, а коли на 4 хвилини пішов за сцену Василь Нечепи, щоб підлаштувати інструменти, зал слухав дивовижні звукозаписи. 20 тисяч років тому, іще за мезинської культури на наших землях, на перших, виготовлених із кісток мамонтів музичних інструментах добували звуки наші пращури. Чи були вони досвідченими анатомами, добираючи різні кіс-

тки для первісної музики, — невідомо, але музиками справді були.

...Чумацькими шляхами пройшов Василь Нечепи, перш ніж створив цю програму. І присвятив її Олександру Самійловичу Корнієвському, який і на кобзі, і на бандурі грав, і створив їх понад 180, а не тільки ремонтував скрипки Страдіварі.

Незабаром вийде книжка Василя Нечепи, присвячена Корнієвському, за меценатської підтримки МАУП, де викладає кобзар. І колеги, і студенти, і представники нового українського козацтва на чолі з козацьким генералом і головою правління банку “Ажю” С. Аржевітіном вітали митця на сцені Національної філармонії. Остання пісня концерту перелилася в овації. Довго стояли глядачі, не відпускаючи зі сцени митця.

Нелегко буде членам Шевченківського комітету порівнювати неопорівнюване і вирішувати, кому цього року надати перевагу...

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського фонду культури

У Національному музеї літератури України відкрилася виставка художника Євгена БЕЗНІСКИ на здобуття Національної премії імені Тараса Шевченка. На фото Івана Пилипенка — ілюстрація

ТВІЙ ПОРТРЕТ ЗАВБІЛЬШКИ З ДОЛОНЮ...

Микола Лихошва у навчальній майстерні

Цей образ із вірша Кості Москальця живописний на віки. І якщо я зустрічаю в когось із художників, що оспівують Україну, таку ж неповторну метафору в олійному живопису чи акварелі, тоді цю Україну приймаю, бо вона викликає щем і вміщується вся у твоє серце, як той портрет у долоню.

М. Лихошва "Насіння цибульки"

Відкриття для мене й Україна Миколи Лихошви — славетного праправнука великого Шевченка. Невеликого розміру полотна, може, як четвертина тієї перехрещеної шибки з батьківської хатини, що через неї бачив найближчий світ довкола: мамині мальви і вітряк зі скрипучими крилами, а далі — небесно-квіткове тло для мрій. На тому тлі в різні роки потім поставали нові художні образи, з любов'ю вималювані краєвиди,

фічного Івана Пилипенка, картини якого вже в багатьох колекціях і музеях України та за кордоном. Насроєві імпульси в реальності буття знаходить Василь Ходаківський. Багатогранна у творчих жанрах Оксана Тернавська, яка працює в станковій графіці й живопису, ілюструє книги, співпрацює з видавництвом "Марка України". Нагороджена премією Григорія Нарбута. Олена Абессінова після участі в бієнале в Болоні (1991р.) була запрошена до співпраці з швейцарськими видавництвами та галереями. Яскраво-самобутня у своїх розписах Ольга Шинкаренко. А ще Неоніла Яковлева, а Олександра Близнюк, а Михайло Дейнека... Такі різні за творчою манерою і тому виразні як особистості, бо кредо їхнього педагога — допомогти набутти професійної майстерності, але не згубити індивідуальності. Микола Петрович Лихошва навіть розробив власну оригінальну методику викладання рисунку

Олекса Близнюк "Вітряк"

портрети людей, які привернули увагу майстра насамперед внутрішнім світлом, тому й гоже лицем. І ось аж тепер цей натюрморт на барвистому тлі, як підсумок ще одного творчого етапу. Букет із розпушених квіток цибулі, що вигналася у стебло. Самі б чи помітили ми цю чарівність у простому бутті, а художник точним прицілом — у наші спогади, викликаючи летючу зграю ніжних асоціацій, запахи літнього городу, дзюмкотіння комах і нагріте сонцем плече під крильцем, і, мабуть, десь близько (крізь сльозу) присутність мами...

Та, власне, перша ідея майстра — узагальнити метафорою цього натюрморту власний шлях творчо-викладацької діяльності. Той букет — мистецький цех, братство педагога і його учнів, бо виставка у Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука, присвячена 35-річній діяльності митця, так і називається "Микола Лихошва та його учні". П'ятсот вихованців, із них двісті продовжили навчання у вищих художніх навчальних закладах. Багато знаменитих імен. Тонке письмо філосо-

ка та живопису, бо попередні програми визнав неефективними. Інститутські виставки його студентів, творчі обговорення завжди ставали подією у цьому навчальному закладі. Це те, що було помітно всім, та мало хто знав, як скромний за натурою і, зазвичай, за статками педагог ще й матеріально допомагав своїм учням.

...Мені він розповів якось мимохідь, що з дитинства вражали його уяву лиця сільських учителів і літніх людей — своєю щирістю, без тіні

М. Лихошва "Відлуння часу"

Художник із ученицею Юлею Приймою

лукавства, лише надзвичайною добротою. "Вони мені були як божки. І так самому хотілося завжди робити добро, як ці люди", — каже Микола Петрович.

Голодного 1947 року його працювала матінка, самотня вдова, зуміла врятувати від загибелі своїх двох дітей ще й ділилася останнім з односельцями. "А я нагрішив тоді, брав пригорщі сушених яблук, вишень, груш, що їх настаралася за літо матуся, і тихцем роздавав голодним, жаль їх було. Мама ж бідалася: я й сама людям допомагаю, та мені ж вас, дітей, треба до життя витягти". Однак у її сина так і залишилася домінуючою в характері ця риса — допомагати іншим, навіть за скрутних обставин.

Він і в творчості послідовний не тільки творчою манерою, а й щирістю настрою. Ніколи не прагнув творити "парадні" картини, вигідні для певного моменту. Лише нещодавно завершив і представив на нинішній виставці свій образ Помаранжевої революції, бо тривалий час осмислював цю подію, визначивши її як переломну для себе і своєї України. Теж стояв тоді зі своїми колегами з інституту і студентами на Майдані. "Наше місце було праворуч від Головної пошти", — усміхається.

Та роздуми про вияв народної волі, а надто про наслідки цього явища зно-

Ксенія Ровенець "Хризантема"

ву привели митця до Шевченківської теми. "В його поезії можна знайти все, що з нами відбувається нині, всі відповіді на болючі питання", — вважає художник. У своїй полотні він заплітає ці пророчі рядки і, як мені здається, синтезує у жанрі олійного живопису ще й забуту з XVII століття українську алегоричну графіку, так звані іфіки, що теж супроводжувалися написами повчального або прихованого метафоричного змісту.

Картини для уважного прочитання. І напевно що — чулим серцем.

● **Валентина ДАВИДЕНКО**
Фото Івана ПИЛИПЕНКА

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора,
відділ політики
Володимир ПАВЛІВ,
279-49-47

Заступник
головного редактора
Марія ЛИТВИН
279-49-47

Заступник головного
редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57

Відділ просвітницької роботи
Ольга СКРИПКИНА
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

<http://slovo.prosvita.com.ua>

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середі.
Зам. № 3301206

Загальний наклад — 24000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою
право редагування та скорочення
текстів.

При використанні наших
публікацій посилання на "Слово
Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, врахо-
вуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.